

ПЯТА КНИГА МОЙСЕЯ.

¹ Се слова, що промовляв Мойсей до всього Ізраїля по сім боці Йордані, в степу, на поділлі, проти Червоного моря, між Параном і Тофельом і Лабаном і Газеротом і Ди-Сагабом.

² Одинайцять день ходи від Гореба, по дорозі від Сеїр-гори до Кадес-Барнеї.

³ І сталося в сороковому році, в одинайцятomu місяці, на первий день місяця, що промовляв Мойсей до синів Ізраїля усе, що Господь заповідав йому про них.

⁴ Після того, як він побив Сигона, царя Аморійського, та Ога, царя Базанського, що жив в Астароті і в Єдреї.

⁵ По тім боці Йордані, в Моаб землі, почав Мойсей викладати закон сей, говорячи:

⁶ Господь, Бог наш, промовив до нас на Горебі так:

⁷ Доволі побули ви під сією горою: Обернітесь і рушайте та й ідіть до гори Аморіїв і до всіх сусідів їх на поділлі, по горах і по долинах і на полудні і на березі моря, в Канаан землю і до Либану, аж до великої ріки, до ріки Евфрата.

⁸ Дивітесь, наділив я вам сю землю; ідіть і займіть землю, що про неї клявсь Господь батькам вашим, Авраамові, Ізаакові і Яковові, що оддасть їм і насінню їх по них.

⁹ І того часу промовив я до вас так: Не здолію один вести вас.

¹⁰ Господь, Бог ваш, намножив вас, і нині ви лічбою як зорі небесні стали.

11 Господь, Бог ваш, нехай прибавить до вас тисячу разів стільки, скільки вас тепер є, і нехай благословить вас, як говорив про вас!

12 Як би міг я один нести тягарі ваші і журбу вашу і сварки ваші?

13 Возьміть собі людей мудрих, і що знаєте їх, по ваших поколіннях, щоб я поставив їх головами над вами.

14 І відказали ви мені кажучи: Добре так буде, як ти вчинити кажеш.

15 І взяв я голови з поколінь ваших, людей мудрих і знаточних, і поставив їх головами над вами, тисячниками і сотниками і п'ятдесятниками і десятниками, і правителями поколінь ваших.

16 І заповідав я суддям вашим того часу так: Вислуховуйте змагання між братами вашими і судіте праведно між чоловіком і братом його, і між ним і приходнем, що в його.

17 Не вважати мете на лиця судячи; як малого, так і великого вислуховуйте, ні перед ким не бійтесь, бо суд Божий. А котра справа за важка для вас, передавайте до мене, щоб я вислухав її.

18 І заповідав я вам того часу все, що чинити маєте.

19 І рушили ми від Гореба та й пішли, як заповідав нам Господь, Бог наш, усім оцім великим і страшним степом, що вбачали ви, та й прийшли в Кадес-Барне.

20 І промовив я до вас: Дойшли ви до гір Аморіїв, що дав нам їх Господь, Бог наш.

21 Глань, Господь, Бог твій, наділив тобі сю землю; йди, займи її, як казав тобі Господь, Бог батьків твоїх; не бійсь і не падай духом!

22 Но всі ви приступили до мене і мовляли: Пошлемо поперед людей, щоб розгледіли нам сю землю та й дали знати, якою дорогою нам підійматись, і на які городи йти нам.

23 І добре було по моїй думці се діло; і взяв я зміж вас дванайцять чоловіка, по чоловікові з покоління.

24 І рушили вони і знялись на гори, та й дійшли до Єколь-долини, та й розгледіли землю.

25 І набравши плодів землі, спустились вони до нас. І принесли нам вістку кажучи: Добра земля, що дає нам Господь, Бог наш.

26 Та не хотіли ви йти і противились слову Господа, Бога вашого.

27 І стали ви бурмотіти по наметах ваших, мовляючи: Зненавидів нас Господь і вивів нас із Єгипецької землі, щоб нас віддати в руки Аморіям та й вигубити нас.

28 Куди нам йти? Браттє наше взяло нам одвагу сказавши: Люд більший і рослійший від нас, міста великі і утверджені під небо, і навіть синів Енакових ми там бачили!

29 Тоді промовив я до вас: Не лякайтесь і не бійтесь їх!

30 Господь, Бог ваш, що йде поперед вами, він воювати ме за вас, як се вчинив в Єгипецькій землі перед очима вашими.

31 І в степу, де бачив еси, що Господь, Бог твій, ніс тебе, як чоловік носить сина свого, по всій дорозі, що нею йшли ви, поки дійшли до місця сього.

32 Та не вірували ви Господеві, Богу вашому,

33 Що йшов поперед вами в дорозі, щоб вишукати вам місце, де можна вам отаборитись; поночі в полоні, щоб бачити вам дорогу, що нею йшли ви, а за дня у хмарі.

34 І почув Господь голос ваших розмов, і запалав гнівом, і поклявся словами:

35 Не бачити ме ніхто з сіх людей, із сього злого кодла тієї доброї землі, що я клявся дати батькам вашим,

36 Окрім Калеба Єфуненка! Він бачити ме її, і дам йому і синам його землю, по котрій ступав, він бо зовсім йшов слідом за Господом.

37 І на мене теж розгнівивсь Господь кажучи:

38 І ти не прийдеш туди! Йозей Нуненко, що стоїть перед тобою, він прийде туди; утверди його, він бо має віддати її в насліддє Ізрайлеві.

39 А діточки ваші, що про них ви казали: на здобич будуть вони, і сини ваші, що тепер не розберуть ще добра від зла, вони прийдуть туди, і їм дам її, і вони запанують над нею.

40 Ви ж повернітесь і рушайте в степ, в дорогу Червоного моря!

41 І відказали ви й промовили до мене: Согрешили ми перед Господом; підемо в гори і бити мемось, як заповідав Господь, Бог наш. І підперезавши кожен з вас зброю своєю, пустились ви в гори, не обдумавши.

42 І рече мені Господь: Промов до них: Не йдїть і не бийтесь, бо не буде мене серед вас; щоб не побили вас вороги ваші!

43 І промовив я до вас, та ви не послухали; і спротивились ви слову Господньому, і як очайдухи пустились в гори.

44 І вийшли проти вас Аморії, що жили на горах тих, та й гнались за вами ройом, і розпорошили вас від Сеїру до Горми.

45 Вернувшись ви стали плакати перед Господом; та не слухав Господь голосу вашого і не вважав на вас.

46 І пробували ви в Кадесї довго, лічивши дні, скільки ви були там.

2

1 Потім повернули ми та й рушили дальше степом до Червоного моря, як велїв мені Господь, і довго ми

обминали Сеїр-гори.

² І промовив до мене Господь:

³ Досить довго ви обходили сі гори, поверніте на північ.

⁴ А людові повели, кажучи: Будете тепер переходити через займища братів ваших, синів Езавових, що живуть на Сеїр-горах, і будуть вони боятись перед вами; тому стережіться.

⁵ Не зачинайти війни з ними: бо не дам вам ні ступня землі їх; бо Сеїр-гори віддав я Езавові в державу.

⁶ Харчі купуйте в них за гроші, щоб було що їсти вам, навіть і воду копувати мусите в них за гроші, щоб було що пити вам.

⁷ Бо Господь, Бог твій, благословив тебе в усякому ділі руки твоєї. Знав він дороги твої по великому степу сьому: сі сорок років був Господь, Бог твій, з тобою; нічого не бракувало в тебе.

⁸ І йшли ми дальше від братів наших, синів Езавових, що живуть на Сеїр-горах, від дороги на поділлю, від Елата і від Езйон-Гебер; і повернули ми та й пійшли дорогою у степи Моаба.

⁹ І промовив до мене Господь: Не турбуй Моаба і не починай з ними війни, бо не дам тобі нічого із землі його в державу; бо віддав я Ар синам Лотовим у державу.

¹⁰ Перше жили у сій землі Еміми, люд великий по лічбі і ростом високий як Енакими.

¹¹ За велетнів вважали їх, як і Енакимів; а Моабії звать їх Емимами.

¹² А на Сеїр-горах жили перше Горії, та упокорили їх сини Езавові і знищили їх перед собою, та й поселились на займищах їх, зробивши так, як зробив Ізраїль в землі держави своєї, що дав йому Господь.

13 Тепер вставайте і перебирайтесь через Серед-ріку. І перебрали ми Серед-ріку.

14 А часу того, що йшли ми від Кадес-Барне, покіль перебрали Серед-ріку, минуло трийцять і вісім років, аж поки ізник увесь рід боївників із табору, як поклявсь їм Господь.

15 Сама рука Господня була проти них, щоб вигубити їх із табору, аж їх не стало.

16 І сталось, як всі спосібні до війни люде повимірали з між народу,

17 Тоді промовив Господь до мене так:

18 Перейдеш тепер через гряниці Моаба, мимо Ара.

19 І приближишся проти синів Амона; не тїсни їх і не починай війни з ними, бо не дам тобі держави з землі синів Амонових; бо синам Лотовим я оддав її в державу.

20 Вважали ж і її землею велетнів; перше жили там велетні, і Амонії звали їх Самзумимами.

21 Люд той був великий лічбою, і ростом високий як Енакії; і вигубив їх Господь перед ними, і прогнали вони їх, та осілись на їх місці,

22 Так як вчинив синам Езавовим, що живуть на Сеїр-горах, перед котрими він вигубив Горіїв; і прогнали вони їх і живуть на займищі їх й досі.

23 А Авимів, що жили селами до Гази, вигубили Кафторими, що, вийшовши з Кафтора, осілись на займищах їх.

24 Вставайте, рушайте в дорогу і переходьте Арнон-ріку. Глянь, оддав я тобі в руки Сигона, царя з Гезбона, Аморія, і землею його; починай, бери в державу, і бий на його!

25 З того дня почну наводити ляк і пострах перед тобою на всі народи під небесами, що перечують поголоску про тебе і дрожати і тремтіти муть перед

тобою.

²⁶ І послав я посланих з Кадемот-степу до Сигона, царя Гезбонського, з мирними словами, кажучи:

²⁷ Дозволь перейти мені через землю твою! Буду йти тільки по дорозі, не звертати му ні на право, ні на ліво.

²⁸ Харчі за гроші давати меш мені, щоб було нам що їсти, і воду за гроші давати меш мені, щоб було нам що пити. Тільки ногами перейду,

²⁹ Як се вчинили мені сини Езавові, що живуть на Сеїр-горах, і Моабії, що живуть в Арі, покіль перейду через Йордань у землю, що Господь, Бог наш, дає нам.

³⁰ Та затявся Сигон, царь Гезбонський, і не дозволив нам перейти через землю свою; бо Господь, Бог твій, зробив духа його запеклим а серце його камінним, щоб віддати його в руки тобі, як се й сталось.

³¹ І промовив Господь до мене: Дивись, я почав оддавати тобі Сигона і землю його; починай займати, щоб земля його була твоя.

³² І виступив Сигон проти нас, сам він і весь люд його до бою, під Язаом.

³³ Та опустив його перед нами Господь, Бог наш, і ми побили його й синів його і весь люд його.

³⁴ І того часу підневолили ми всі городи його, та й обрekli всіх людей: мужчин і жіноцтво і дітей; не дали нікому втікти.

³⁵ Взяли про себе тільки скотину як здобиччу і луп по городах, що їх попідневолювали.

³⁶ Від Ароеру, що по берегах ріки Арнона, та від міста, що по долині коло ріки розкинулось, аж до Гілеаду не було міста, щоб його не подужали; все передав нам Господь, Бог наш.

³⁷ Тільки до землі синів Амонових ти не приступав, ні до всього побережжя Ябока, ні до городів у горах, ні

до всього, що заповідав Господь, Бог наш, не чіпати.

3

¹ І повернули ми та й стали братись у гору по дорозі Базанській, і виступив проти нас Ог, царь Базанський, сам з усім людом своїм до бою при Едреї.

² І промовив до мене Господь: Не лякайся його! Бо я віддаю його в руки тобі і весь люд його й землю його; і вчиниш з ним те, що вчинив єси з Сигоном, царем Аморійським, що жив у Гезбоні.

³ І віддав Господь, Бог наш, в руки наші так само й Ога, царя Базанського, і весь люд його, і побивали ми його, докіль ніхто з них не зістався.

⁴ І того часу попідневолювали ми всі міста його; не було міста, щоб ми не заняли його; шістьдесять міст, вся полоса Аргоб, царство Огове в Базані.

⁵ Всі міста сі були укріплені високими мурами, брамами й засувами; окрім того багацько міст неукріплених.

⁶ І обрekli ми їх, як зробили з Сигоном, царем Гезбонським, обрікши по всіх містах мужчин і жіноцтво і малолітків.

⁷ А всю скотину і всю здобиччу по містах їх ми забрали про себе.

⁸ І взяли ми того часу із рук обох царів Аморійських землю, що по сім боці Йордані, від Арнон-ріки до Гермон-гори.

⁹ Зидонії звать Гермона Сирийон, Аморії ж звать його Сенір.

¹⁰ Всі міста подільські й увесь Гілеад і весь Базан, до Салки та до Едреї, міста в царстві Ога в Базані.

¹¹ Бо тільки Ог, царь Базанський, зоставсь з останніх велетнів. Ось, ложе його, желізне ложе, не воно хиба в Рабаті, у синів Амона? Девять локот

воно завдовжки і чотири лікті завширшки, по ліктях людських.

12 І землю сю заняли ми того ж часу. Від Ароеру, що над Арнон-рікою, і половину гір Гілеад і міста їх віддав я Рубеніям та Гадіям;

13 А що осталось з Гілеаду і весь Базан, царство Огове, віддав я половині покоління Манассії. Вся полоса Аргоб і весь Базан, се називається земля велетнів.

14 Яір Манассієнко взяв усю полосу Аргоб до границі Гезуріїв і Маакатіїв, і назвав землю Базан, по своему прізвищу, села Яірові, по сей день.

15 А Макірові дав я Гілеад.

16 А Рубеніям та Гадіям дав я землю від Гілеаду до Арнон ріки; до половини ріки і помежної країни, і до Ябока ріки, границі синів Амона;

17 І рівнину і Йордань і побережню країну, від Кінерета і до моря подільського, до моря Соляного, під узгірями Пізги гори од сходу сонця.

18 І заповідав я вам того часу мовляючи: Господь, Бог ваш, дав вам сю землю в державу. Збройно й оружно мусите ви, всі удалі люде, йти поперід браття вашого, синів Ізрайлевих.

19 Тільки жінки ваші і малеча ваша і скотина ваша — знаю я, що в вас багацько скотини — позостаються в городах ваших, що дав я вам,

20 Аж дасть Господь, Бог ваш, спокій браттю вашому, як вам, та й мати муть і вони землю, що дає їм Господь, Бог ваш, по другим боці Йордані; тоді можна вернутись кожному з вас у державу свою, що я вам дав.

21 А Йозейові заповідав я того часу мовляючи: Очі твої бачили все, що Господь, Бог ваш, учинив з обома сими царями; так учинить Господь з усіма царствами, куди ви прийдете.

²² Не лякайтесь їх! Господь, Бог ваш, він воює за вас.

²³ І благов я того часу Господа, словами:

²⁴ Господе, Боже! почав еси показувати слугі твому славу твою і твою руку потужну; бо де Бог, той на небесах і на землі, що здолів би вчинити діла, подобні твоїм творивам і подобні твоїй потузі?

²⁵ Дозволь же мені перейти, та побачити сю гарну землю, що по другім боці Йордані, сі гарні узгір'я Либанон гори.

²⁶ Та досадував на мене Господь за вас, і не став слухати мене. І рече до мене Господь: Буде з тебе. Не кажи мені більш про се.

²⁷ Ізійди на верх Пізги і зніми очі твої на захід і на північ і на полудне і на схід сонця, і подивись своїми очима, бо не перейдеш ти сієї Йордані.

²⁸ Но заповідай Йозеєві і покріпи його і утверди його; бо він мусить перейти поперед люду сього, і він оддасть їм у наслідде землю, що побачиш її.

²⁹ І пробували ми в долині проти Бет-Пеора.

4

¹ Послухай же тепер, Ізраїлю, про установи і суди, що навчаю вас сповняти їх, щоб ви жили й прийшовши одержали землю, що наділив вам Господь, Бог батьків ваших.

² Не прибавите ви до слова, що я заповідаю вам, і не вбавите нічого, пильнуючи заповідей Господа, Бога вашого, що їх заповідаю вам.

³ Очі ваші бачили, що вдіяв Господь з Бааль Пеором; всі бо, хто ходив слідом за Бааль-Пеором, вигубив їх Господь, Бог твій, з між вас;

⁴ Ви ж, которі держались Господа, Бога вашого, ви всі живі по сей день.

⁵ Гледи, навчив я вас установ і присудів, як заповідав мені Господь, Бог мій, щоб ви сповняли їх серед землі, що до неї прийдете, щоб заняти її.

⁶ Пильнуйте ж і сповняйте їх! Бо се мудрість і розум ваш перед очима народів, що чути муть всі встанови сі й казати муть: Сей великий нарід справді мудрий і розумний нарід.

⁷ Де бо на світі такий великий нарід, в котрого так близький Бог, як Господь, Бог наш, у всьому, про що тільки кличемо до його?

⁸ І який се великий нарід, що в його установи і присуди такі справедливі, як увесь закон сей, що я поставив вам оце?

⁹ Тільки стережись і пильнуй душі своєї, щоб не забути діла сі, що бачили очі твої, і щоб не відлучились вони від серця твого по всі дні життя твого! Ні! Перекажуй про них синам твоїм і синам синів твоїх,

¹⁰ Про той день, як стояв еси перед Господом, Богом твоїм, під Горебом, як Господь промовляв до мене: Збери мені люд сей, щоб я дав їм почути слова мої, з котрих навчатись боятись мене по всі дні життя свого на землі, і навчать синів своїх.

¹¹ І приступили ви та й поставали попід горою; а гора палала поломем аж під саме небо і стала темрява, хмари і тьма.

¹² І промовив до вас Господь із поломя; ви чули голос слів його, та ніякої постаті не бачили окрім голосу.

¹³ І обявив він вам свій завіт, що велів вам чинити, десять слів; і написав їх на двох кам'яних таблицях.

¹⁴ А мені заповідав Господь того часу навчати вас установ і присудів, щоб ви сповняли їх на землі, що до неї прийдете, щоб дістати її в державу.

15 Пильнуйте ж добре душ ваших, бо не бачили ви ніякої постаті в день той, як із поломя промовляв до вас Господь на Горєб горі,

16 Щоб ви не зледащили та не почали робити собі тесані постаті, подобу якої постаті, постать жіночу, або чоловічу,

17 Постать якої скотини, що на землі гасає, образ якої крилатої птахи, що попід небесами літає,

18 Образ якої небудь животины, що по землі лазить, образ якої риби, що у воді під землею;

19 Щоб, знявши очі до неба та бачивши соньце й місяця і зорі, все військо небесне, не скортіло тебе, припасти на коліна перед ними та служити їм, котрих Господь, Бог твій, призначив на послугу всім народам під цілим небом.

20 А вас узяв Господь, і вивів із желізного горнила, із Египту, щоб ви були людом його насліддя, як і сталось.

21 Но Господь розгнівався на мене через вас, і поклявся, що не перейду через Йордань і що не прийду в землю гарну, що оддав тобі в наслідде Господь, Бог твій;

22 А вмру в 'цій землі, і не доведеться мені перейти через Йордань; а ви перейдете і одержите сю гарну землю.

23 Остерегайтесь, щоб не забути про завіт Господній, що його вчинив із вами, та щоб ви не робили собі витесану постать, подобу чого небудь, що заборонив Господь, Бог ваш.

24 Бо Господь, Бог ваш, се поломя жерущє, Бог ревнивий!

25 Як же появиш синів та внук і як поживете у сій землі, і зледащїєте та й зробите витесану постать, подобу чого небудь, і робити мете що ледаче перед

очима Господа, Бога вашого, роздражнюючи його:

26 То я кличу нині небеса й землю за свідків проти вас, що ви певно і скоро пропадете із землі, куди ви йдете через Йордань, щоб зайняти її; не довго поживете ви в ній, а будете зовсім знищені.

27 І розсіє вас Господь між іншими народами і зостанетесь лічбою малими між народами, між котрих приведе вас Господь;

28 І служити мете там богам, твориву рук людських, дереву та каменю, що не бачать і не чують і не їдять і не нюхають.

29 Но ви шукати мете Господа, Бога вашого; і ти знайдеш його, як шукати меш його всім серцем твоїм і всією душею твоєю.

30 В тісноті твоїй, і як все те постигне тебе при кінці днів, ти навернешся до Господа, Бога твого, і послухаєш голосу його.

31 Бо Господь, Бог твій, милостивий Бог; він не покине тебе і не скарає тебе, і не забуде про завіт батьків твоїх, що про його клявся перед ними.

32 Бо поспитай тільки про давні часи, що були перше тебе, з того дня, як сотворив Бог чоловіка на землі, та й від одного краю небес та й до другого краю небес, чи коли сталось таке велике діло, або чи хто чував що подібне?

33 Чи чував який нарід голос Божий, що промовляв з поломя, як ти чув, та й щоб він зістався живим?

34 Або чи пробував Бог, прийти, щоб взяти собі нарід зміж іншого народу, карами, ознаками і чудесами, війною і потужною рукою і просьтягнутою правицею, і великим страхом, так як вчинив для вас Господь, Бог ваш, перед очима вашими в Єгипті?

35 Тобі воно було показане, щоб ти знав, що Господь, се Бог; ніхто ж більше крім його.

36 Із небес дав він тобі почути свій голос про науку тобі, і на землі дав видіти тобі своє велике поломя, а з поломя чув ти слова його.

37 І за те, що він любив батьків твоїх і по них вибрав насінне їх, вивів тебе він самолично, великою потугою своєю з Єгипту.

38 Щоб вигубити перед тобою народи, що більші й потужніші за тебе, привести тебе і дати тобі землю їх у насліддє, як і тепер сталось.

39 То ж пізнай тепер і возьми собі до серця, що Господь Бог той на небесах у горі і на землі внизу, а другого нема.

40 І пильнуй установ його й заповідів його, що заповідую їх тобі сьогодні, щоб добре було тобі й синам твоїм, щоб довгий був вік твій у сій землі, що навіки віддав тобі Господь, Бог твій.

41 Тоді відділив Мойсей три міста по сім боці Йордані, що на схід соньця,

42 Щоб втікав туди убийця, що ненароком вбив ближнього свого а перше не ворогував на його; щоб він втік в одно із сих міст та й живим зістався.

43 Безер у степу, на поділлі, для Рубеніїв, і Рамот у Гілеаді для Гадіїв, і Голян у Базані для Манассіїв.

44 А се закон, що поставив його Мойсей перед синами Ізраїля;

45 Се свідчення й установи і присуди, що промовляв Мойсей до синів Ізрайлевих по виході їх з Єгипту,

46 По сім боці Йордані, в долині, проти Бет-Пеору, в землі Сигона, царя Аморійського, що жив у Гезбоні, котрого побили Мойсей та сини Ізрайлеві, як вийшли з Єгипту.

47 І заняли вони землю його і землю Ога, царя Базанського, двох царів Аморійських, що були по сім

боці Йордані, на схід соньця,

⁴⁸ Від Ароеру, що над Арнон-рікою, до Сійон* гори, се б то Гермон,

⁴⁹ І все поділ्लе по сім боці Йордані на схід соньця, аж до подільського моря, під узгірями Пізги.

5

¹ І скликав Мойсей всього Ізраїля і промовив до них: Слухай, Ізраїлю, установи і присуди, що про них промовляю сьогодні в слухи ваші; навчітесь їх і держіть і сповняйте їх.

² Господь, Бог наш, зробив завіт з нами на Горіб горі.

³ Не з батьками нашими Господь зробив завіт, а з нами, з нами, що тепер тут ще живі остались.

⁴ Лицем до лиця промовляв Господь до вас на горі із середини поломя.

⁵ Я стояв того часу між Господом і вами, щоб об'явити вам мову Господню; ви бо боялись поломя і не виходили на гору; і рече:

⁶ Я Господь, Бог твій, що вивів тебе з Єгипту, з дому неволі.

⁷ Нехай не буде в тебе інших богів перед лицем моїм.

⁸ Не робити меш собі тесаної постаті, якої подоби того, що на небесах у горі й на землі в низу, і що в водах нижче землі.

⁹ Не будеш бити поклони перед ними, і служити їм, я бо Господь, Бог твій, Бог ревнивий, що карає гріхи батьків на дітях їх, ба на третьому і на четвертому роді тих, що ненавидять мене;

¹⁰ І являє ласку тисячам тих, що люблять мене і заповіді мої сповняють.

---

* **4:48** Може Сійон.

11 Не будеш промовляв марно імя Господа Бога твого; бо не буде безвинен у Господа той, хто промовляє марно імя його.

12 Держи день соботу сьвято, як заповідав тобі Господь, Бог твій.

13 Шість день можна тобі робити і всяке діло твое творити,

14 День же семей собота Господеві, Богу твому. Не робити меш ніякого діла, ти сам, ні син твій, ні дочка твоя, ні раб твій, ні рабиня твоя, ні віл твій, ні осел твій, ані всяка скотина твоя, ні приходень твій, що у воротях в тебе; щоб можна спочити рабові твому і рабині твоїй, так як тобі.

15 І памятай, що ти був рабом в Египецькій землі, і що вивів тебе звіттіля Господь, Бог твій, рукою потужною і правицею просьтягнутою: тим Господь і заповідав тобі допильновувати день субітній.

16 Шануй батька твого й матір твою, щоб довго тобі жити на землі, що дав тобі Господь, Бог твій.

17 Не вбивай.

18 Не чинь перелюбу.

19 Не кради.

20 І не свідчи льживо проти ближнього твого.

21 І не забагай жінки ближнього твого; і нехай не кортить тебе мати домівку ближнього твого, поле його і раба його й рабиню його, вола його й осла його і всього, що єсть у ближнього твого.

22 Сі слова промовив Господь до усїєї громади вашої, із серед поломя, із хмари і темряви, сильним голосом, і нічого не прибавив. І написав їх на двох камяних таблицях і дав їх мені.

23 І як почули ви голос із темряви і побачили, що гора в полоні палає, то приступили до мене всі голови поколінь ваших і мужі громадські ваші, та й

промовили до мене:

24 Се показав нам Господь, Бог наш, велич і славу свою і дав нам почути свій голос із поломя. Нині бачили ми, що Бог говорить до чоловіка, і що чоловік живим зостається.

25 Про що ж тепер вмирати нам? Та ж пожере нас оце величезне поломя. Коли нам довше доведеться слухати голос Господа, Бога нашого, так помремо.

26 Хто ж бо, мавши тіло, чув голос Божий, що говорить із поломя, як ми тепер чули, та й живим зістався?

27 Приступи ти і вислухай все, що Господь, Бог наш, казати буде; а ти перекажеш нам усе, що промовить до тебе Господь, Бог наш, і вислухаємо тебе й будемо сповняти.

28 І почув Господь голос слів ваших, як ви промовляли до мене, і рече: Чув я голос слів народу сього, що промовляли до тебе: Усе добре, що вони казали.

29 Нехай би тільки було в їх таке серце, щоб вони боялись мене і держали заповіді мої по всі дні, щоб добре було їм і синам їх во віки.

30 Ійди промов до них: Верніться у намети свої.

31 Сам же ти стій ту, коло мене, і казати му тобі про всі заповіді і встанови й присуди, що мусиш навчити їх, щоб вони сповняли їх на землі, що даю в державу їм.

32 Оце ж пильнуйте, щоб ви сповняли їх, як заповідав вам Господь, Бог ваш; не відступайте ні праворуч ні ліворуч.

33 Мусите ви ходити тією самою дорогою, що заповідав вам Господь, Бог ваш, щоб зістались між живими і щоб добре вам було на сьвітї, та щоб довго жили ви у землі, що будете мати її.

6

¹ І се заповіді, встанови й присуди, що Господь, Бог ваш, заповідав навчити вас, щоб ви сповняли їх у землі, куди йдете, щоб заняти її;

² Щоб ти боявся Господа, Бога твого, по всі дні живота твого, додержував усі встанови й заповіді його, що заповідаю тобі, ти сам і сини твої і внуки твої, щоб довго жити вам на сьвітї.

³ Слухай же, Ізраїлю, і пильнуй, сповняючи їх, щоб добре тобі було на сьвітї, та щоб вельми ви розмножились у землі, що тече молоком та медом, як тобі заповідав Господь, Бог батьків твоїх.

⁴ Слухай, Ізраїлю: Господь, Бог наш, єдиний Господь!

⁵ І мусиш любити Господа, Бога твого, всім серцем твоїм і всією душею твоєю і всією силою твоєю.

⁶ І слова сї, що я заповідаю тобі сьогодні, мусять бути в серці твому.

⁷ І будеш ти наказувати про їх синам твоїм і промовляти до серця їх, седючи в домівці твоїй, і йдучи в дорозі і лягаючи і встаючи.

⁸ І привязувати меш їх на руку собі, і будуть вони начільником між очима в тебе;

⁹ І написувати меш їх на одвірках домівки твоєї і на брамах твоїх.

¹⁰ І як приведе тебе Господь, Бог твій, у землю, що про неї клявся батькам твоїм, Авраамові, Ізаакові й Яковові, що дасть тобі: великі й гарні міста, що ти не будував їх,

¹¹ І доми, повні всякого добра, що не ти ним сповняв їх, і повитісувані з каменя колодязі, що ти не тесав їх, виноградники й сади, що ти не насаджував їх, і будеш ти до сита живитись:

12 То остерегайся, щоб не забув про Господа, що вивів тебе з Єгипту, із дому неволі.

13 Господа, Бога твого, будеш боятись і йому служити, і його імям будеш клястись.

14 Не будете ви ходити за іншими богами, за богами народів, що навкруги вас;

15 Бо Господь, Бог ваш, серед вас, ревнивий Бог: щоб не запалав на тебе гнівом Господь, Бог твій, і не вигубив тебе з лиця землі сієї.

16 Не спокушуйте Господа, Бога вашого, як спокушували його коло Масси.

17 Мусите пильно сповняти заповіді Господа, Бога вашого, і свідчення його й установи його, що заповідав тобі,

18 І будеш чинити по правді перед очима в Господа, щоб було тобі добре на свѣті, та щоб ти увійшов та й заняв плодovиту землю, що про неї клявся Господь батькам твоїм,

19 Проганяючи перед тобою всіх ворогів твоїх, так як промовив Господь.

20 Як же колись поспитає в тебе син твій: Що воно сі свідчення і встанови й присуди, що Господь, Бог ваш, заповідав вам?

21 То казати меш синові твому: Невільниками були ми у Фараона в Єгипті, та вивів нас Господь із Єгипту потужною рукою.

22 І явив Господь великі й погибельні знаки й чудеса над Єгиптом і Фараоном і над усім домом його перед очима нашими;

23 А нас випровадив звідтам, щоб нас привести сюди, і дати нам у наслідде землю, що про неї клявся батькам нашим.

24 І заповів нам Господь сповняти всі ці встанови, щоб ми боялись Господа, Бога нашого, нам на добро

по всякий час, щоб нас держав при життю, як воно й тепер єсть.

²⁵ І буде се праведність наша, як сповняти мемо всі ці заповіді перед Господом, Богом нашим, так як він заповідав.

7

¹ Як приведе тебе Господь, Бог твій, у землю, що йдеш заняти її, так перед тобою виганяти ме Господь многі народи: Гетіїв і Гиргазіїв і Аморіїв і Канааніїв і Перезіїв і Геветіїв і Євузіїв, сім народів лічбою більших і потужніщих за тебе,

² І як віддасть їх тобі Господь, Бог твій, на поталу, так мусиш їх обречи; не чинити меш з ними умови і не мати меш милосердя над ними.

³ І не будеш своячитись з ними: не даси дочку твою за сина його, а дочки його не брати меш за сина свого;

⁴ Бо вони відхиять синів твоїх від мене, щоб вони иншим богам служили; і запалав би гнів Господень на вас, і швидко вигубив би він тебе.

⁵ Та ось що маєте чинити з ними: жертівники їх зруйнуєте, стовпи їх поломите, съвяті гаї їх зрубаєте а тесані постаті їх огнем спалите.

⁶ Бо ти нарід съвятий у Господа, Бога твого; тебе вибрав Господь, Бог твій, щоб ти був народом насліддя зміж усіх народів, що на землі.

⁷ Не за те прихилився до вас Господь і вибрав вас, що була велика лічба вас, бо ви були найменшим із усіх народів,

⁸ А через те вивів вас Господь рукою потужною й визволив вас із дому неволі, із рук Фараона, царя Египецького, що вас любив і справдив клятьбу, якою клявся батькам вашим.

9 Знай же, що Господь, Бог твій, єсть Бог, вірний Бог, що додержує по тисячні роди завіт і ласку для тих, що люблять його і додержують заповіді його,

10 А тим, що ненавидять його, відплатить перед лицем їх на погибіль їм: не надумується він про ненавидника свого; перед лицем його відплатить йому.

11 Оце ж пильнуй заповідей і встанов і присудів, що заповідаю сьогодні тобі, щоб сповняв їх.

12 І станеться: коли будете слухати присуди сі і додержувати їх, додержити тобі Господь завіт і ласку, якою клявся батькам твоїм;

13 І любити і благословити ме тебе, і намножить тебе: він благословити ме плід лона твого і плід землі твоєї, зерно твоє і вино твоє і олію твою і те, що вродить корова твоя, і приріст овець твоїх, у землі, що дати її тобі клявся батькам твоїм.

14 Будеш благословен перед усіма народами; не буде неплодного чи неплодної ні в тебе, ні в скотини твоєї.

15 І відхилить Господь усяку недугу від тебе; і не допустить він жадної лихої зарази Єгипецької, що знаєш їх, а нашле її на всіх ненавидників твоїх.

16 І звоюєш усіх народів, що Господь, Бог твій, оддасть тобі. Очи твої нехай не милують їх, і не служити меш богам їх; бо се було б сіткою для тебе.

17 Коли ти скажеш в серцю своїм: Сі народи лічбою більші за мене; як же мені вигубити їх?

18 Не бійся їх! Спогадай тільки, що зробив Господь, Бог твій, з Фараоном і з усіма Єгиптянами.

19 Великі спокушування, що бачили очі твої, ознаки і чудеса й потужну руку й простягнуту правицю, що ними Господь, Бог твій, тебе вивів. Те ж саме зробить Господь, Бог твій, з усіма народами, що їх боїшся;

20 Надто ж іще пішле Господь, Бог твій, і шершенів

між них, поки не погинуть ті, що позоставались поховавшись перед тобою.

21 Не лякайся перед ними! Бо Господь, Бог ваш, між вами, великий і страшний Бог.

22 І прожене Господь, Бог твій, народи сі, одного за другим перед тобою; не можна тобі знищити їх разом, а то намножилось би проти тебе польового звіра.

23 І віддасть їх тобі Господь, Бог твій, і пустить на них великий пострах і замішанне, аж поки не погинуть.

24 І віддасть він в руки тобі царів їх, і знівечиш їх імена спід небес. Ніхто не устоїть проти тебе, поки не знищиш їх.

25 Тисячі постаті богів їх попалиш огнем; не поривати меш очей на срібло і золото в них і не брати меш собі, щоб не попасти тобі в сітку; бо се гидота перед Господом, Богом твоїм;

26 І не вносити меш гидоти в дім твій, щоб не статись як і воно проклятим; мерзитись мусиш ним і ненавидіти його, бо прокляте воно.

8

1 Всі заповіді, що заповідаю тобі сьогодні, будете додержувати сповняючи їх, щоб були живі і множились і прийшли в землю, що про неї клявся Господь батькам вашим.

2 І мусиш пам'ятати всі дороги, що ними водив тебе Господь, Бог твій, усі сорок роки, по степу, щоб впокорити тебе, щоб випробовувати тебе, щоб довідатись, що в тебе в серці, чи додержувати меш заповіді його, чи ні.

3 І впокорював тебе, і морив тебе голодом; і годував тебе манною, що не знав її, і не знали батьки твої, щоб ти довідався, що не хлібом тільки живе людина,

а всім, що промовляють уста Господні, і тим живе людина.

⁴ Одїж твоя не розлетїлась на тобі і ноги твої не попухли за сорок років.

⁵ І мусиш знати в серці твому, що Господь, Бог твій, карав тебе, як чоловік карає сина свого.

⁶ Тим же то мусиш додержувати заповіді Господа, Бога твого, ходити дорогами його і боятись його.

⁷ Бо Господь, Бог твій, уводить тебе в гарну землю, у землю водяних потоків, криниць і озер, що пробиваються по долинах і по горах;

⁸ У землю пшениці і ячменю і винограду й смоківниць і гранатової деревини; в землю оливного дерева, багатого на оливу і в землю медом багату,

⁹ В землю, де ти не в нужді їсти меш хліб і де нічого не бракувати ме тобі; в землю, де камінне желїзне, і де в горах можна тобі викопувати мідь.

¹⁰ Щоб попоївши ти до сита, прославляв ти Господа, Бога твого, за добру землю, що дав тобі.

¹¹ Бережись, щоб не забувати тобі про Господа, Бога твого, як не додержувати меш заповіді його і присуди його і установи його, що їх заповідаю тобі сьогодні!

¹² Щоб, як їсти меш і будеш ситий, і побудуєш гарні домівки і розгосподаруєшся в них,

¹³ І намножиться буйна і дрібна скотина в тебе, і стане в тебе багацько срібла й золота, і буде множитись все, що є в тебе,

¹⁴ Щоб не неслоь у гору серце твоє і ти не забув Господа, Бога твого, що вивів тебе з Єгипецької землі, з дому неволї;

¹⁵ Що водив тебе величезним і страшенним степом, де пекельні гадюки-сарафи і шкорпіони, і суш безводна, та що точив тобі води з кременистої скелї;

16 Годував тебе в степу манною, що її не знали батьки твої, про те, щоб упокорити тебе, і про те, щоб випробувати тебе, щоб добро чинити тобі в будуччині твоїй,

17 І щоб ти не казав в серці своєму: Сила моя й потуга руки моєї здобули мені сі маєтки!

18 А мусиш памятати про Господа, Бога твого, що він дає тобі силу здобувати маєтки; щоб він додержав завіт свій, котрим він клявся батькам твоїм, як се нині сталось.

19 І станеться, коли ти забудеш про Господа, Бога твого, та підеш за іншими богами, і станеш служити їм і поклонятись перед ними, то я свідчусь перед вами сьогодні, що певно ви погибнете;

20 Так само, як ті народи, що губить їх Господь поперед вами, так і ви згинете за те, що не слухаєте голосу Господа, Бога вашого.

9

1 Слухай, Ізраїлю! Ти сьогодні переходиш через Йордань, щоб увійти й запанувати над народами, що більші й потужніші за тебе, і заняті міста великі й утверджені під саме небо,

2 Над народом великим і високорослим, над синами Енакіїв, що знаєш їх і чув про них: Хто встоїть проти синів Енака?

3 Знай же, що Господь, Бог твій, іде поперед тебе як огонь пожераючий; він сам їх вигубить і сам їх нахилить перед тобою; і ти проженеш їх і знищиш їх чим скорше, так як тобі казав Господь.

4 Як випре їх Господь Бог твій, перед тобою, не мовляй: За праведність мою привів мене Господь, Бог мій, опанувати сю землю, і за беззаконство сих народів Господь вигубив їх передо мною.

⁵ Не за праведність твою і не за правоту серця твого ти увіходиш сюди, щоб зайняти землю їх, а за беззаконність сих народів Господь, Бог твій, проганяє їх перед тобою та щоб справдити слово, що ним клявся Господь батькам твоїм, Авраамові, Ізаакові і Яковові.

⁶ Так знай же, що Господь, Бог твій, дає тобі сю гарну землю на оселю не за твою праведність; бо запеклий ти народ.

⁷ Памятай, не забувай, як прогнівляв еси Господа, Бога твого, в степу! З того дня, як вийшов еси з Єгипту, аж до вашого приходу на се врочище, ви упираєтесь проти Господа.

⁸ І під Горобом прогнівили ви Господа; і розлютився Господь на вас так, що хотів був вигубити вас.

⁹ Як вийшов я на гору, щоб прийняти камяні таблиці, таблиці завіту, що вчинив його Господь із вами, то пробував я на горі сорок день і сорок ночей, хліба не їв я і води не пив,

¹⁰ І дав мені Господь дві камяні таблиці, писані пальцем Божим; а на їх були написані всі ті слова, якими розмовляв з вами Господь на горі ізсеред поломя, в день соборний.

¹¹ Тоді, як скіньчилось сорок днів і сорок ночей, дав Господь мені дві камяні таблиці, таблиці завіту.

¹² І рече до мене Господь: Устань, спустись чим скорше звідсі! Бо нарід твій, що вивів еси з Єгипту, зледачів, швидко вони покинули дорогу, що я заповідав їм, зробили собі вилиту постать.

¹³ І промовив до мене Господь: Бачив я нарід сей, та ось він упертий нарід.

¹⁴ Ійди від мене геть, я вигублю їх і зітру імя їх спід небес, і зроблю тебе людом більшим і потужнішим за них.

¹⁵ І я повернувся та й спустивсь із гори, а гора

палала поломем, і на обох руках в мене дві кам'яні завітні таблиці.

16 І глянув я, та й бачу, ви согрешили проти Господа, Бога вашого; ви зробили собі вилитого бичка; швидко ви звернули з дороги, що її заповідав вам Господь.

17 І вхопив я обидві таблиці, та й кинув їх обома руками моїми і розбив їх перед очима вашими.

18 І припав я до землі перед Господом сорок день і сорок ночей, як перше, хліба не ївши й води не пивши, за всі гріхи ваші, якими ви согрешили, витворюючи ледаче перед очима Господа, чим ви дразнили його.

19 Бо лякався я гніва і лютості, якою закипів Господь на вас, так що хотів погубити вас. Та послушав Господь мене й сим разом.

20 І на Арона вельми гнівавса Господь, так що хотів був згубити його, та благав я тоді й за Арона.

21 А бичка, гріх ваш, що ви зробили, взяв я і спалив його огнем, і розбивши в грудки, розмолотив їх аж порохом стали: і викинув я сей порох до потоку, що із гори збігав.

22 Так само розгнівили ви Господа при Табері й при Массі і при Киброт-Гаттааві.

23 І як вас послав Господь із Кадес-Барне кажучи: Ідїть в гори і займіть землю, що я дав вам, так встали ви проти слова Господа, Бога вашого, і не поняли віри йому і не послушали голосу його.

24 Противились ви Господеві з того дня, від коли я зазнав вас.

25 І припав я ниць перед Господом, благав я сорок день і сорок ночей на колінках; казав бо Господь, що хоче погубити вас.

26 І моливсь я перед Господом словами: Добродію мій, Господе! Не побивай люду твого й насліддя твого, що визволив еси їх потугою твоєю, що вивів їх сильною рукою з Єгипту.

27 Спогадай слугів твоїх, Авраама, Ізаака й Якова; не вважай на закам'яніле серце люду сього, на беззаконня його й на гріх його;

28 Щоб в землі, що з неї вивів еси нас, не сказали: Господь не здолів провести їх у землю, що про неї казав їм; і зненавидів тому й вивів їх, щоб погибли смертю у степу.

29 Все ж бо такі вони люди і наслідде твоє, що ти вивів своєю великою потугою і простягнутою рукою.

10

1 Того самого часу промовив до мене Господь: Витеси собі дві камяні таблиці, такі як перші, і вийди на гору до мене, та зроби собі скриню із дерева.

2 І я напишу на таблицях слова, що були на перших таблицях, що розбив еси, і положи їх у скриню.

3 І зробив я скриню із дерева акацієвого, та й витесав дві камяні таблиці, такі як перші, і вийшов на гору з двома таблицями в руках.

4 І написав він на таблицях слова такі як перші, десять слів, що промовив Господь на горі до вас із поломя в день соборний; і дав їх мені Господь.

5 І повернувся я та й спустивсь із гори. І поклав таблиці в скриню, що зробив; і лежать вони там, як заповідав мені Господь.

6 І рушили сини Ізрайлеві від Беерот-Бне-Яакану до Мозери. Там умер Арон і там поховано його, і намість його став сьвященником Єлеазар, син його.

7 Звідтіля пійшли вони до Гудгода, а від Гудгода у Йотбату країну, де багацько водяних бурчаків.

8 Того самого часу одділив Господь покоління Левієве, щоб носили скриню Господнього завіту, щоб стояли перед Господом, йому служили і благословляли імям його, по сей день.

9 Через те в Левія нема ні паю, ні насліддя між його браттею; сам Господь його наслідде, як сказав йому Господь, Бог твій.

10 А я пробував на горі, як у перші дні, сорок день і сорок ночей, і послухав мене Господь і сим разом; Господь не схотів тебе знівечити.

11 І промовив до мене Господь: Устань, та йди, веди перед сього народу, щоб увійшли та заняли землю, що я клявся батькам їх дати їм.

12 Тепер же, Ізраїлю, чого вимагає в тебе Господь, Бог твій, як не того, щоб ти боявся Господа, Бога твого, ходив усіма дорогами його, і любив його і служив Господеві, Богу твому, всім серцем твоїм і всією душею твоєю,

13 Додержуючи заповіді Господні й установи його, що їх сьогодні заповідаю вам, вам самим на добро?

14 Поглянь, небо й небеса небес, земля і все, що на ній, все від Господа, Бога твого, і все його.

15 Та до батьків твоїх прихилився Господь, і полюбив їх, і вибрав вас, їх насінне з усіх народів, як се й бачимо.

16 Обрізуйте ж крайне тіло ваших сердець та й нехай не буде більше задубенїла шия ваша!

17 Бо Господь, Бог ваш, се Бог над богами і пан над панами великий, потужний і страшний Бог, що не вважає на лице чоловіка і не бере дарунків;

18 Він дає сиротині і вдовиці, і милує приходня даючи йому хліб і одіж.

19 Любіть же й ви приходня; бо самі ви були приходнями в Єгипецькій землі.

20 Господа, Бога твого, мусиш боятись, йому служити меш і його держати мешся і його імям клясти мешся.

21 Він слава твоя, і Бог твій, що сотворив про тебе сі

великі і страшні речі, що бачили їх очі твої.

²² Двайцяттеро душ спустились батьки твої в Єгипет; а тепер Господь, Бог твій, намножив тебе, як зорі небесні.

11

¹ Люби ж Господа, Бога твого, і сповняй повеління його і встанови його і присуди його і заповіді його, по всі дні.

² І признайте сьогодні, — бо розмовляю не з дітьми вашими, що не знають і не бачили, — кари від Господа, Бога вашого, славу його, потужну руку його і простягнуту правицю,

³ І знаки його і діла його, що сотворив їх в Єгипті над Фараоном, царем Єгипецьким, і над усією його землею;

⁴ І що він сотворив над військовою потугою Єгипецькою, над кіньми їх і над колесницями їх; як затопив їх водами Червоного моря, коли вони гнались за вами; і погубив їх Господь по сей день;

⁵ І що він вчинив про вас у степу, аж покіль ви прийшли до сього врочища;

⁶ Та що він зробив з Датаном та з Абирамом, синами Єліаба, Рубененка: як земля роззявила челюсті свої та й проковтнула їх посеред синів всього Ізраїля з їх домівками, з їх наметами і з усім статком, який був вкупі з ними.

⁷ Очі бо ваші бачили всі великі діла Господні, що сотворив їх.

⁸ Сповняйте ж усі заповіді, що сьогодні заповідаю вам, щоб ви будши потужними прийшли та заняли землю, куди переходите, щоб заняти її;

⁹ І щоб ви продовжили вік свій у землі, що Господь клявся батькам вашим, дати їм і насінню їх, землю, що тече молоком та медом.

10 Земля бо, куди прийдеш, щоб заняти її, не така, як земля Єгипецька, з котрої ви вийшли, де ти сїяв пашню та й поливав її, як городину, ворочаючи черпала ногами.

11 Земля, що йдеш до неї заняти її, се земля з горами й долинами, напуває її вода дощів небесних:

12 Се земля, про котру дбає сам Господь, Бог твій; очі Господа, Бога твого, пильнують її від початку року та й до кінця року.

13 І станеться, як слухати мете пильно повеління мої, що вам сьогодні заповідаю, любити Господа Бога вашого і служити йому всім серцем вашим і всією душею вашою,

14 Так давати му дощ землі вашій свого часу, ранішні і пізні дощі; так щоб ти зібрав пашню твою і виноград твій і олію твою;

15 І дам я про скотину твою пашу на полях твоїх, і будеш живитись і будеш ситий.

16 Остерегайтесь, щоб не звело вас серце ваше, і щоб ви, звернувши з дороги, не служили іншим богам і не поклонялись перед ними,

17 Та щоб не запалав на вас гнів Господа і він не замкнув небеса; тоді бо не буде дощу і земля не дасть врожаю, і ви швидко щезли б із землі, що дає вам Господь.

18 Сї слова мої вложіть у серце ваше і в душу вашу, і прив'яжуть їх як знаки на руку вашу, і нехай будуть вони начільниками між очима вашими;

19 І навчайте їх синів ваших, промовляючи їх, як сидиш у домівці твоїй, і коли йдеш дорогою твоєю, лягаючи, і встаючи;

20 І напишуй їх на одвірках у домівки твоєї і на брамах твоїх,

21 Щоб у землі, що Господь клявся дати їм, множились дні ваші і дні дітей ваших, як дні небесні

над землею.

22 Бо, як будете пильно сповняти всі заповіді сі, що вам заповідаю чинити, як будете любити Господа, Бога вашого, ходити всіма дорогами його і прихилитись до його,

23 То Господь прожене перед вами всі ті народи; і ви запануєте над народами, що більші й потужніші за вас.

24 Всяка країна, на яку ступить ваша стопа, буде ваша; від степу і від гір Либанських, від ріки, ріки Евфрату та аж до західнього моря, все те буде ваше займище.

25 Ніхто не встоїть перед вами; страх і жах перед вами нагшле Господь, Бог ваш, на всю землю, на яку ви поступите, як обіцяно вам.

26 Ось, я кладу сьогодні перед вами благословенне і прокляття:

27 Благословенне, як будете слухати заповідей Господа, Бога вашого, що заповідаю вам їх сьогодні,

28 Прокляття, як не будете слухати заповідей Господа, Бога вашого, та й позвертаєте з дороги, що вам сьогодні заповідаю, та будете ходити за іншими богами, яких не знаєте.

29 І як приведе тебе Господь, Бог твій, у землю, куди ти йдеш, щоб заняти її, тоді принеси благословенне на Геризім горі а прокляття на Ебаль горі.

30 Чи не вони ж стоять по онтім боці Йордані, за шляхом, що йде на захід соньця у землі Канааніїв, що живуть на поділлі, проти Гілгаля, коло дубрави Море?

31 Бо вам треба перейти через Йордань, щоб увійти і заняти землю, що Господь, Бог ваш, дає вам; і ви займете її і осядетесь на їй.

32 Оце ж старайтесь сповняти всі встанови і закони, що викладаю перед вами сьогодні.

12

¹ Ось встанови і закони, що мусите пильнувати, щоб сповняти їх в землі, котру дав тобі Господь, Бог батьків твоїх, щоб вона була твоя по всі дні, як довго жити мете на сій землі.

² Мусите ви зовсім знівечити всі місця ті, де народи, що проженете їх, богам своїм служили: по високих горах, на могилах і під всякою зеленою деревиною;

³ Поруйнуйте жертівники їх, і порозбивайте стовпи їх, і вогнем повипалюйте гаї їх, і порубайте тесані постаті богів їх; та й імена їх знівечіте із місць тих.

⁴ Не будете чинити такого Господу Богу вашому;

⁵ А пійдете на те місце, що вибере Господь, Бог ваш, з усіх ваших поколінь, щоб там поставити імя своє, і там пробувати; і будеш туди вчашати.

⁶ І туди будете приносити всепалення ваші і заколювані жертви ваші і десятини ваші, і жертву приношення рук ваших, і обітницї ваші і добровільні жертви ваші, і перваки вашої скотини буйної й дрібної;

⁷ І будете там їсти перед Господом, Богом вашим, і радіти усім, що робити мете руками вашими, ви самі й доми ваші, чим Господь, Бог твій, поблагословить тебе.

⁸ Не годиться вам робити всього, як тепер ту робите, що кому здається правим перед очима його;

⁹ Бо ви ще не прийшли до впокою і до насліддя, що дасть тобі Господь, Бог твій.

¹⁰ Коли ж перейдете ви за Йордань, та й осядетесь у землі, що дає вам в наслідде Господь, Бог ваш, і як він дасть вам упокій від усіх ворогів ваших і станете безпечно жити,

¹¹ Тоді ось як має бути: на те врочище, що вибере Господь, Бог ваш, щоб там сьвятилось імя його,

туди приносити мете все, що заповідаю вам: ваші всепалення й ваші жертви заколювані, ваші десятини й жертви приношення рук ваших, і все вибране після обітниць ваших, що будете шлюбувати Господеві.

12 І будете веселитись перед Господом, Богом вашим, самі ви й сини ваші й дочки ваші, й слуги ваші й служки ваші, і Левіт, що жие в оселях ваших; нема бо в його з вами паю і насліддя.

13 Стережись приносити всепаленне твоє на всякому місці, де яке побачиш;

14 Ні, на тому місці, що вибрав собі Господь в одному із твоїх поколінь, там годиться тобі приносити всепалення твої, і там чинити мусиш все, про що заповідаю тобі.

15 Однак ж, по всякому бажанню душі твоєї, можна тобі заколювати й їсти м'ясиво в усіх оселях твоїх по благословенню Господа, Бога твого, що дасть тобі: Нечистому й чистому можна їсти м'ясиво таке, як від сарні і від оленя.

16 Тільки ж крові їх їсти не можна; на землю мусять її виливати, як воду.

17 Не можна тобі їсти в оселі твоїй десятин зерна твого, і вина твого, і олії твоєї, і перваків з буйної і дрібної скотини твоєї, і жадних обітниць твоїх, що обіцюєш їх, ні добровільних дарів, ні жертви приношення рук твоїх;

18 Ні; перед Господом, Богом твоїм, на тому місці, що вибере Господь, Бог твій, мусиш їсти їх, сам ти і син твій і дочка твоя, і наймит твій і наймичка твоя, і Левіт, що в місці оселі твоєї; і радіти меш перед Господом, Богом твоїм, всяким ділом рук твоїх.

19 Остерегайсь покинути Левита, покіль життя твого на землі твоїй.

20 Коли Господь, Бог твій, розширить границі твої,

як він промовляв до тебе, і ти скажеш: Хочу їсти м'ясива тому, що м'ясива тобі забажалось, можна буде тобі їсти м'ясиво.

²¹ Коли далеке від тебе те місце, що Господь, Бог твій, вибере, щоб там поставити ім'я своє, так можна тобі заколювати з буйної і дрібної скотини, що дав тобі Господь, як я заповідав тобі, і їсти меш в оселі своїй, як душа твоя забажає.

²² Можна тобі їсти його, як їси сарню та оленя: і нечистому і чистому можна їсти його.

²³ Тільки пильнуй, щоб не їсти крові, кров бо, се душа; то й не годиться тобі їсти душу з тілом.

²⁴ Не будеш їсти її; мусиш виливати її на землю, як воду.

²⁵ Не їсти меш її, про те щоб добре було тобі і дітям твоїм по тобі; бо чинити меш те, що добре перед очима в Господа.

²⁶ Одначе ж присьвяти твої, які в тебе будуть й обітниць твої, возьмеш їх і прийдеш до того місця, що Господь вибере його;

²⁷ І принесеш всепалення твої, м'ясиво й кров, на жертівнику Господа, Бога твого; і кров заколених жертов твоїх буде вилита на жертівник Господа, Бога твого, а м'ясиво можна їсти тобі.

²⁸ Пильнуй і сповняй всі слова мої, що тобі заповідаю, щоб по віки було добре тобі й дітям твоїм по тобі за те, що чинити меш все, що добре і праве перед очима Господа, Бога твого.

²⁹ Як Господь, Бог твій, прожене перед тобою ті народи, що до них ідеш, щоб їх прогнати, і ти проженеш їх і осядешся в землі їх,

³⁰ То бережись, щоб не заплутався за ними, після того, як будуть вони знівечені, та щоб не почав ти шукати богів їх, питаючи: Як служили сі народи

богам своїм? Чинити му і я так!

³¹ Не будеш чинити таке Господеві, Богу твому; бо все, що гидота перед Господом, ненавидна йому, те чинили вони перед богами своїми; бо навіть синів своїх і дочок своїх палили вони на огні догоджуючи богам своїм.

³² Усе, що заповідаю вам старайтесь сповняти; нічого не причиниш, і нічого не уймеш.

13

¹ Коли між вами з'явиться пророк або сновидець, і покаже тобі ознаку або чудо,

² І справдиться ознака або чудо, про котре він казав тобі, говорячи: Ходімо слідом за іншими богами, що їх ти досі не знав, та будемо служити їм;

³ То не будеш слухати того пророка або сновидця; бо Господь, Бог ваш, спокушує вас, щоб довідатись, чи справді ви любите Господа, Бога вашого, всім серцем вашим і всією душею вашою.

⁴ За Господом, Богом вашим, будете слідом ходити і його боятись; і будете ви додержувати заповіді його і слухати голосу його і служити йому і до його вірно прихилитись.

⁵ І мусите вбити сього пророка або сновидця; бо він проповідував відступництво від Господа, Бога вашого, що вивів вас із Єгипецької землі, і визволив тебе із невольницького дому; хотів він звести тебе з дороги, якою йти заповідав тобі Господь, Бог твій. Сим робом викорените зло зміж вас.

⁶ Коли брат твій, син матері твоєї, або син твій, чи дочка твоя, чи жона серця твого, чи приятель твій, любий як душа твоя, та буде підмовляти тебе тайкома, говорячи: Нумо, будем служити іншим богам, яких не знав ти, ні ти, ні батьки твої,

7 Богам народів, що навкруги вас, близько до тебе, чи далеко від тебе, від одного кінця землі до другого кінця землі,

8 То не приставай на волю його і не слухай його; і нехай не знайде він ласки в очах твоїх, і не змилюється до його, і не сховаєш його;

9 Ні! ти повинен вбити його. Рука твоя буде перва на страту його, а потім рука всього люду,

10 І побеш його камінням, щоб погиб. Він бо хотів відвернути тебе від Господа, Бога твого, що вивів тебе з Єгипту, із дому неволі.

11 І весь Ізраїль мусить слухати і боятись, щоб не було більше такого злочину серед вас.

12 Коли в якому місті, що дав тобі на оселю Господь, Бог твій, доведеться тобі почути таке:

13 Появились люди, сини Беліяла, між вами і підмовили жителів міста вашого, говорючи: Нумо, будем служити богам іншим, яких не знали ви,

14 То мусиш докладно розвідати і дослідити допитом; якже сьому правда, і річ зовсім певна, що вчинено огидну гидоту серед вас,

15 То побеш гострим мечем жителів міста того, і обречеш його і все, що в йому, і скотину їх гострим мечем.

16 І всю здобич поносите ви на оболонне їх, і місто і всю здобич, усе до крихти, спалите вогнем перед Господом, Богом твоїм. І буде воно на віки руїною і вже більше не буде збудоване.

17 І ніщо обречене не зістанеться в руці твоїй, щоб Господь усмирив ярість гніва свого, і явив тобі милосерде своє, і змилюється над тобою і намножив тебе, як клявся батькам твоїм,

18 Коли послухаєш голосу Господа, Бога твого, і сповняти меш всі заповіді його, що сьогодні

заповідаю тобі, щоб ти чинив усе, що праве перед очима Господа, Бога твого.

14

¹ Ви діти Господа, Бога вашого; за мерцем не робити мете нарізок і не будете стригти бров ваших:

² Ти бо люд святий у Господа, Бога твого; і вибрав він тебе, щоб ти був людом насліддя із усіх народів, які на лиці земному.

³ Не їсти меш нічого гидкого.

⁴ Ось яку скотину можна вам їсти: воли, вівці й кози,

⁵ Оленя й ланю і буйвола і сарню і зубра і дику козу і дику вівцю,

⁶ І всяку скотину, що має ратиці, і то зовсім розчіплені ратиці, і що ремигає між скотиною.

⁷ Тільки ось яких не можна вам їсти зміж ремигаючих і з таких, що мають розчіплені ратиці: верблюда й зайця і крілика; бо вони ремигають, та не мають розділених ратиць: будуть вони нечисті про вас;

⁸ І безрогу; бо хоч має вона розчіплені ратиці, та не ремигає: буде вона нечиста про вас. Мясива їх не їсти мете і до трупу їх не доторкати метесь.

⁹ Ось яких можна вам їсти із усього, що в воді: все, що має сплави і луски, можна вам їсти;

¹⁰ А всього, в чого нема сплавів і луски, ви не їсти мете; буде воно нечисте про вас.

¹¹ Всяку чисту птицю можна вам їсти.

¹² Та ось яких зміж неї не можна вам їсти: орла і перебийного і морського орла,

¹³ І сокола і лунака і коршуна всякої породи,

¹⁴ І всякого вороння,

15 І струся самця і самиці і морської чайки і всякого яструба,

16 І пугача й ібиса й лебеда,

17 І пеликана й сипа й рибалки,

18 І бузька і чаплі всякої породи, і вудвода і нетопира;

19 І всяка крилата гадина нечиста про вас буде; не їсти мете її.

20 Всяку чисту птицю можна вам їсти.

21 Не їсти мете труп; приходньові, що в оселі твоїй, можеш дати, щоб їв його, або продавати меш чужоземцеві; ти бо єси люд святий у Господа твого. Не варити меш козеняти в молоці матері його,

22 Давати меш вірно десятину з усього доходу посіву твого, що в полі виросте, рік в рік.

23 І їсти меш перед Господом, Богом твоїм, на місці, що вибере він, щоб там святилось імя його, десятину зерна твого, вина твого і олії твоєї, і перваки твоєї буйної й дрібної скотини, щоб ти навчавсь поки життя боятись Господа, Бога твого.

24 А коли дорога буде далека для тебе, так що не зможеш туди нести його, тому що далеко до того місця, що Господь, Бог твій, вибере, щоб там поставити імя своє, коли благословить тебе Господь, Бог твій,

25 Так оддай його за гроші, і завяжи гроші в себе в руці, та й іди до місця того, що вибере Господь, Бог твій.

26 І купиш там за гроші те, чого бажає душа твоя, буйну, чи дрібну скотину, вино й напіток, і все, чого бажає душа твоя; та й їсти меш там перед Господом, Богом твоїм, і веселити мешся сам і дім твій.

27 І Левита, що в оселі твоїй, не покинеш; нема бо в його з тобою паю і насліддя.

28 А при кіньці трьох років відділиш десятину з усього вроджаю твого за сей рік, та й зложи се в оселі твоїй.

29 І прийде Левит, бо в його нема паю і насліддя з тобою, і зайда і сирота і вдова, що живуть у твоїй оселі, та й їсти муть вони до сита, щоб благословив тебе Господь, Бог твій, у всякому ділі рук твоїх, що робити меш.

15

1 При кінці кожних сім років робити меш відпуст.

2 А робити меш відпуст ось як: Кожний, хто позичив кому, подарує позичку, що дав її рукою своєю ближньому свому. Не буде напирати на ближнього свого чи на брата, бо обявлено відпуст Господній.

3 Від чужоземця можна тобі вимагати; а те, що маєш в брата твого, те мусить відпустити йому рука твоя;

4 Нехай же не буде в тебе вбогого. Бо Господь благословити ме тебе достатком у землі, що Господь, Бог твій, дає тобі в наслідде, щоб була твоя,

5 Як тільки будеш пильно слухати голосу Господа, Бога твого, і дбати меш, щоб сповняти всі заповіді, що заповідаю тобі сьогодні.

6 Бо Господь, Бог твій, благословив тебе, як сам обіцяв тобі; і ти давати меш позичку на застав багатько народам, сам же ти не брати меш жадної позички на застав; і панувати меш над багатько народами, над тобою ж не панувати муть вони.

7 Коли буде в тебе вбогий чоловік, хто небудь із братів твоїх, в якій оселі твоїй, у землі твоїй, що дає тобі Господь, Бог твій, то не будеш твердий серцем і не зачиниш руки твоєї перед бідним братом твоїм.

⁸ Ні, ти відчиниш руку твою і даси йому на застав, скільки йому треба для недостатку його.

⁹ Бережись, щоб не зродилась грішна думка в серці твоїм, як скажеш собі: надходить семий рік, рік відпусту! Та й станеш дивитись лихим оком на вбогого брата твого, і не даси йому нічого, і нарікати ме він на тебе перед Господом і буде на тобі гріх.

¹⁰ Давай щиро і не сердься, як давати меш йому; бо за се благословить тебе Господь, Бог твій, у всякому ділі рук твоїх і в усьому, що чиниш руками твоїми.

¹¹ Вбогі бо люди ніколи не переведуться на землі; тим то я тобі й заповідаю, говорючи: Ти мусиш відчиняти руку твою для брата твого, для злиденного твого і для вбогого твого в землі твоїй.

¹² Коли буде проданий тобі брат твій, Єврей чи Єврейка, та прослужить шість років в тебе, так у семому році відпустиш їх від себе на волю.

¹³ Тільки ж бо, як відпускати меш його від себе на волю, то не подоба тобі відпускати його з порожніми руками.

¹⁴ Ти наділиш його щедро із твоєї дрібної скотини та й з току твого і з виноточила твого; чим тебе Господь, Бог твій, благословив, з того й даси йому.

¹⁵ І памятай, що ти був рабом в Єгипецькій землі, та що Господь, Бог твій, визволив тебе; тому заповідаю тобі сьогодні ті речі.

¹⁶ Коли ж станеться, що він до тебе скаже: Не пійду від тебе, тому може що він любить тебе і дім твій, або що добре йому в тебе жити,

¹⁷ Так возьмеш ти шило та й проколеш його в ухо до дверей, і буде він до віку тобі рабом; так само зробиш і з рабиною твоєю;

¹⁸ Нехай не буде тобі тяжко випустити його на

волю; бо заробляв він тобі удвоє більше як наймитова плата, сім років; і благословити ме тебе Господь, Бог твій, у всьому, що ти робиш.

¹⁹ Усі перваки самці, що зродяться тобі із дрібної скотини твоєї, присвятиш Господеві, Богу твому. Не поставиш до роботи первака твого бугая, і не стригти меш первака з дрібної скотини твоєї.

²⁰ Перед Господом, Богом твоїм, їсти меш їх що року на місці, що вибере Господь, Бог твій, ти сам і дім твій.

²¹ Коли ж у його та буде яка хиба, чи кульгаве, чи сльіпе воно, не приносити меш його в жертву Господу, Богу твому.

²² В оселі твоїй їсти муть його, чистий і нечистий однаково, як ланю та оленя.

²³ Тільки крові його не їсти меш; на землю виллеш її як воду.

16

¹ Додержуй місяця Абива і сьвяткуй паску Господеві, Богу твому; бо в ночі, в місяці Абиві, Господь, Бог твій, вивів тебе з Єгипту.

² Тим же то мусиш приносити жертву паскову Господеві, Богу твому, дрібну й буйну скотину на місці, котре Господь вибере, щоб там сьвятилось імя його.

³ Не їсти меш до того нічого квашеного; сім день мусиш їсти до того опрісноки, хліб злиденний; — бо тельмом вийшов еси з Єгипецької землі; щоб ти, доки життя твого на сьвіті, згадував виход твій із землі Єгипецької.

⁴ Сім день по всіх займищах твоїх не буде видно розквасу в тебе; а з м'ясива, що заколеш першого дня ввечорі, нічого не зостанеться до ранку.

⁵ Не можна тобі приносити паскову жертву в одній із твоїх осель, що тобі дає Господь, Бог твій,

⁶ А на місці, котре Господь, Бог твій, вибере, щоб там сьвятилось імя його, мусиш приносити паскову жертву, увечорі, як заходить ме сонце, тієї години, як виходив еси з Єгипту;

⁷ І пекти і їсти меш її на місці, котре вибере Господь. А вранці встанеш та й вернешся до наметів твоїх.

⁸ Шість день будеш їсти опрісноки; а семого дня будуть сьвяткові збори про Господа, Бога твого; нічого не робити меш.

⁹ Сім тижнів будеш лічити собі; з того часу, як стануть серпом жати пашню, починай одлічувати сім тижнів.

¹⁰ Годі будеш обходити сьвято Господеві, Богу твому, приносячи добровільні дари руки твоєї, що давати меш їх, чим благословить тебе Господь, Бог твій;

¹¹ І веселити мешся перед Господом, Богом твоїм, ти і син твій і дочка твоя, і наймит твій і наймичка твоя, і Левит, що в оселях твоїх, і приходень і сирота і вдова, що між твоїми людьми, на місці, котре вибере Господь, Бог твій, щоб сьвятилось там імя його.

¹² І памятай, що був еси рабом в Єгипті і додержуй і сповняй сі встанови.

¹³ Сьвято кучок будеш сьвяткувати сім день, як звезеш вроджай на тік і до винотоку твого.

¹⁴ І будеш веселитись в те сьвято ти і син твій, і дочка твоя, і наймит твій, і наймичка твоя, і Левит, і приходень, і сирота, і вдова, що живуть в оселях твоїх.

¹⁵ Сім день будеш обходити сьвято Господеві, Богу твому, на місці, котре Господь вибере; бо Господь, Бог твій, благословити ме тебе у всякому вроджаю твому, і в усякому ділі рук твоїх; тільки бувай веселий.

¹⁶ Три рази до року увесь музський пол твій мусить

являться перед Господом, Богом твоїм, на місці, котре він вибере; у сьвято опрісноків і в сьвято тижневе, і в сьвято кучків, і не будете показуватись з порожніми руками перед Господом:

¹⁷ Кожен з дарами, по своїй спроможі, чим Господь, Бог твій, благословить тебе.

¹⁸ Суддів і громадські голови мусиш поставити собі у всіх оселях твоїх, які дає тобі Господь, Бог твій, по поколіннях твоїх; а вони мають судити людей судом праведним.

¹⁹ Не будеш перекручувати суду або вважати на лице і не візьмеш дарунків; бо дарунки засльплюють очі чоловіка мудрого і перекручують слова чоловіка правдивого.

²⁰ По правді, по правді мусиш чинити, щоб жити на сьвітї і вдержати землю, що Господь, Бог твій, дає тобі.

²¹ Не насаджуй ашерім* — деревину коло жертівника Господа, Бога твого, що зробиш собі; не став стовпів їх, бо ненавидить Господь, Бог твій.

17

¹ Не приноси на жертву Господеві, Богові твому, бичка й барана, що має яку хибу, яку огидь; бо се гидота Господеві, Богу твому.

² Коли між сусідами твоїми, в якій оселі твоїй, що дає тобі Господь, Бог твій, та знайдеться чоловік чи жінка, що чинити муть погань перед очима Господа, Бога твого, переступаючи завіт його,

³ І стануть служити іншим богам і припадати муть ниць перед ними: перед соньцем, місяцем або перед войнством небесним*, чого я не заповідав,

* **16:21** Ашерім, зрубана гіляста деревина, що семицькі народи застромлювали в землю коло престолів Бааля, і в честь Астарті, котру вважали за богиню неба і за богиню любви. * **17:3** Перед зорями.

4 А тобі про се скажуть і ти се почувеш, то мусиш добре про се розвідати: і як виявиться, що се правда, і так воно є, і таку гидоту зроблено в Ізраїлі,

5 Тоді мусиш вивести того чоловіка чи то жінку, що вкоили погане діло, за твої ворота, та й побеш їх каміннем, так щоб погибли.

6 По слову двох свідків мусять стратити осудженого на смерть. Неможна стратити його по слову одного свідка.

7 Рука свідків нехай буде на них перша, а рука всього люду потім. Сим робом викорінювати меш зло зміж вас.

8 Коли буде тобі вже надто трудно розсудити справу між кровю а кровю, між позивом а позивом, між зраним а зраним, який небудь спір в оселі твоїй, так встанеш і пійдеш до місця, що його вибере Господь, Бог твій,

9 І прийдеш до святих Левитів і до судді, що буде того дня, та й розпитаєш, і вони дадуть тобі судовий вирік.

10 І ти зробиш по слову, що тобі скажуть на місці тому, що вибере Господь, і пильнуй щоб сповнити все, як вони навчать тебе.

11 Ти зробиш по слову закона, що вони навчать тебе, і по правді, що скажуть тобі; од вироку, що скажуть тобі, не відступиш ні праворуч, ні ліворуч.

12 А чоловік, що чинити ме очайдушно, та не послухає священника, котрий там стоїть, щоб служити Господеві, Богу твому, або судді, такого чоловіка стратити. Сим робом будеш викорінювати зло зміж Ізраїля.

13 І весь народь мусить чути і боятись, і не чинити ме вже очайдушно.

14 Як прийдеш у землю, що дає тобі Господь, Бог

твій, і занявши її осядешся в їй та скажеш: Поставлю над собою царя, як у всіх народів, що навкруги мене:

¹⁵ Так поставиш над собою царем тільки того, кого Господь, Бог твій, вибере; зміж браття твого вибереш царя над собою. Не можна тобі поставити над собою чужоземця, що не з твого браття.

¹⁶ Тільки не буде він заводити багацько коней, і не вертати ме людей в Єгипет, щоб можна було заводити багацько коней; бо ж Господь приказав вам: Більш уже не можна вам вертатись сією дорогою.

¹⁷ Так само не буде він заводити в себе багацько жіноцтва, щоб серце його не відступило. Та й срібла і золота не буде він багацько нагромаджувати в себе.

¹⁸ І як сяде на царському престолі, так мусить переписати собі сей закон в книгу із тієї, що лежить перед сьвященниками Левитами.

¹⁹ І буде вона в його, і читати ме її поки життя його на сьвітї, щоб вчивсь боятись Господа, Бога свого, та щоб додержував усі слова закону сього, і сповняв сі встанови;

²⁰ Щоб серце його не виносилось над браттею його, і щоб не відступав він від заповіді ні праворуч ні лїворуч, та щоб довго він жив царствуючи, він сам і сини його серед Ізраїля.

18

¹ У сьвященників Левитів, у всьому поколінню Левієвому, не буде паю й насліддя з Ізраїлем. Живити муться жертвами всепалення Господнього і дарами його. Самі ж насліддя не мати муть між браттем їх.

² Господь сам їх наслідде, як обіцяв їм.

³ Та мати муть право сьвященники ось на яку частку від людей, що приносити муть заколювану жертву, чи з буйної чи з малої скотини: Мусять

вони давати сьвященникові лопатку, обидві щоки, і тельбухи.

⁴ Первоплід з твого зерна, твого вина і твоеї олії, і першу вовну з овець твоїх мусиш дати йому;

⁵ Його бо вибрав Господь, Бог твій, з усіх поколінь твоїх, щоб він стояв на службі в ім'я Господа, він і сини його по всі дні.

⁶ І коли прийде Левит із якої оселі твоеї, із усього Ізраїля, де він не пробував, і прийде він по бажанню душі своєї на те місце, котре вибере Господь,

⁷ І буде робити службу в ім'я Господа, як усе братте його, Левити, що там стоять перед Господом:

⁸ То рівним паєм годувати муться вони, крім того, що мати ме за продану батьківщину свою.

⁹ Як прийдеш у землю, що Господь, Бог твій, дає тобі, так не вчись робити таку гидоту, як роблять сі народи.

¹⁰ Нехай не буде в тебе нікого, хто велить синові свому чи дочці своїй через огонь проходити; нікого, хто ворожбитує, або чарує, або замовляє, або віщує.

¹¹ І не буде між вами проклинателя або такого що визиває духів, або вгадує, або мерців розпитує.

¹² Усі бо, що се роблять, гидота про Господа; і за сі гидоти Господь, Бог твій, проганяє їх перед тобою.

¹³ Ти ж мусиш бути звершеним перед Господом, Богом твоїм:

¹⁴ Сі бо народи, що проженеш їх, слухають чарівників та ворожбитів; тобі ж Господь, Бог твій, не дозволив таке чинити.

¹⁵ Пророка зміж вас, із браття твого, такого як я, Господь, Бог твій, поставить тобі; його маєте слухати;

¹⁶ Як ти благав Господа, Бога твого, на горі Горєб у соборний день, говорючи: Рад би я вже не чути голос Господа, Бога мого, і рад би вже не бачити те велике

поломя, щоб не вмерти!

17 Тоді сказав Господь до мене: Добре вони кажуть.

18 Поставлю їм зміж браття їх пророка такого як ти; і вложу слова мої в уста йому, і говорити ме до них все, що прикажу йому.

19 А хто не послухає слів моїх, що промовить їх пророк в імені моїм, такий чоловік відповість мені.

20 Коли ж пророк осьмілиться промовляти слово в імя мое, якого я не заповідав йому казати, або промовляти ме в імя богів інших: такому пророкові смерть.

21 А коли скажеш у своєму серці: Як же пізнати нам слова, що не від Господа?

22 Коли пророк в імя Господне промовив, а слово його не справдилось і не сталося, то се слово не від Господа; по своїй волі сказав його пророк; не лякайся перед ним.

19

1 Як вигубить Господь, Бог твій, народи, що землю їх дає тобі, і ти проженеш їх, та й осядешся по містах їх і по домівках їх:

2 Три міста відділиш собі у землі, що Господь, Бог твій, дає тобі в наслідде.

3 Проведи туди дорогу, і розділи країну землі твоєї на три часті; і буде се, щоб можна було туди кожному убийцеві втікати.

4 Та й ось який убийця може втічи туди і зістанеться живий: Той, хто вбив ближнього свого ненароком, без ненависті до його перше,

5 От так, прикладом, як хто прийде з ближнім своїм у гай рубати дерево, та й замахне сокирою в руці, щоб зрубати дерево, а зелізо ізскочить з топорища та й

влучить ближнього, так що той вмере: то такий нехай втікає до одного із сих міст, щоб остатись живим;

6 Щоб кровоместник, запалавши серцем і пустившись на здогін за убийцею, не здогнав його, коли далека дорога, та й не вбив його, хоч він не повинен вмерти, тому бо не мав до його ненависті перше.

7 Тим заповідаю тобі і наказую: Три міста одділиш собі.

8 А коли Господь, Бог твій, розширить грядиці твої, як він клявся батькам твоїм, і дасть тобі всю землю, що батькам твоїм обіцяв дати,

9 Коли старати мешся сповняти всі заповіді, що заповідаю тобі сьогодні, як будеш любити Господа, Бога твого, й ходити дорогами його повсячасно, так мусиш до сїх трьох ще три міста додати собі,

10 Щоб не проливалась безвинна кров у землі твоїй, що Господь, Бог твій, дає тобі в наслідде, і щоб не було на тобі вини за кров.

11 Коли ж чоловік ненавидить ближнього свого, і засяде на його і напавши вбе його, так що той вмере, і коли він утече до котрого із сїх міст:

12 Так пішлють туди старші із міста його і приведуть його звідтам, та й оддадуть його в руки кровоместникові на смерть.

13 Очі твої нехай не щадять його; змиє безвинну кров з Ізраїля, і буде тобі добре на сьвітї.

14 Не нарушай межі ближнього твого, що зробили її предки в твоєму наслідді, що мати меш в землі, котру дає тобі в державу Господь, Бог твій.

15 Одному сьвідкові не можна ставати проти кого небудь задля якої кривди і задля якої провини і задля якого гріха, котрим той согрішить. По слову двох сьвідків або по слову трьох сьвідків буде доказана

справа.

16 Коли виступить свідок лживий проти кого небудь, щоб свідчити в якому переступі,

17 Так нехай стануть оба, що сваряться, перед Господом, перед священниками й суддями, що у той час судити муть.

18 А судді нехай розберуть добре; як же свідок сей криво свідчив, і лживо говорив проти брата свого:

19 Тоді зробіте з ним те, що він задумував зробити з братом своїм; сим робом викорінювати меш зло між людей твоїх.

20 А другі почують і побачять та й не робити муть вже такого ледачого вчинку серед вас.

21 Око ж твоє нехай не щадить такого: Житте за життя, око за око, зуб за зуб, рука за руку, нога за ногу!

20

1 Як виходиш на війну проти ворогів і бачиш коні й колесниці, і люд лічбою більший за тебе, не бійся їх; бо з тобою Господь, Бог твій, що вивів тебе з Єгипецької землі.

2 Як же маєте вже ставати до бою, так нехай виступить священник і промовить до люду,

3 Кажучи до них: Слухай Ізраїлю! Ви йдете тепер до бою з вашими ворогами; нехай не мліє ваше серце, не лякайтесь і не полохайтесь і не жахайтесь перед ними.

4 Бо Господь, Бог ваш, іде з вами за вас битись із ворогами вашими, щоб спасти вас.

5 А старшина говорити ме до людей: Хто збудував нову домівку та й не посвятив її, нехай іде та й вернеться в домівку свою; щоб не вмер на війні а хто інший не посвятив її.

⁶ І хто насадив виноградник, та ще не користався ним, нехай іде і вернеться в домівку свою, щоб не вмер на війні, а хто інший користувався.

⁷ І хто засватав женьщину, та й ще не взяв її, нехай іде й вернеться в домівку свою; щоб не вмер на війні, а хто інший взяв її.

⁸ І промовить ще старшина до людей так: Хто лякається і мліє серцем, нехай іде й вернеться в домівку свою, щоб не хляло серце в його браття так як у його.

⁹ І як скіньчить старшина промовляти до людей, так поставлять отамання над людьми.

¹⁰ Як наближуєшся до міста, щоб воювати його, то предложи йому мир.

¹¹ І як приймуть вони мир та й відчинять тобі, то весь люд його, що там буде, стане твоїм підданим і служити ме тобі.

¹² А коли не схоче місто миритись з тобою, та воювати ме з тобою, так обляжеш його.

¹³ Як же віддасть його Господь, Бог твій, в руки тобі, так повбиваєш увесь музкий пол його гострим мечом.

¹⁴ Тільки жіноцтво їх та діти і скотину і все, що в місті буде, всю здобич забереш для себе; і їсти меш здобичу ворожу, що віддав тобі в руки Господь, Бог твій.

¹⁵ Так будеш робити з усіма містами, що дуже далеко від тебе, що не належать до міст сіх тутешніх народів.

¹⁶ В містах же сіх народів, що дає їх Господь, Бог твій, тобі в наслідде, не зіставиш нічого живим, що дише;

¹⁷ А мусиш прогнати їх: Гетіїв і Аморіїв, Канааніїв і Ферезіїв, Гевіїв і Євузіїв, як заповідав тобі Господь, Бог твій;

18 Щоб вони не навчили вас чинити усї гидоти їх, які вони чинили божищам своїм, і ви не почали грішити перед Господом, Богом вашим.

19 Як стояти меш облогом коло міста, довший час воюючи з ним, щоб заняти його, то не будеш нищити дерева його сокирами, бо можеш харчуватись плодом його, і не будеш рубати їх, бо хіба польове дерево яка людина, щоб ти облягав його?

20 Тільки деревину, про яку знаєш, що вона не для поживи, таку можна тобі нищити і рубати; і можеш робити з неї облягові бойниці проти міста, що з тобою воює, поки не піддасться.

21

1 Коли у землі, що Господь Бог твій, дає тобі в державу, та знайдуть убитого, що лежить у полі, і незнати, хто вбив його,

2 Так нехай вийдуть твої громадські мужі й судді твої і зміряють від убитого до міст, що навкруги вбитого.

3 Тоді найближче до вбитого місто, чи то громадські мужі з того міста, пізьмуть ялівку, що нею ще не роблено, що не ходила ще в ярмі;

4 І приведуть громадські мужі з того міста ялівку над все текучий потік, де не орано і не сїяно ніколи, та й там переломлять шию телиці над потоком.

5 І мають приступити сьвященники, сини Левієві; їх бо Господь, Бог твій, вибрав служити йому і благословляти імям його, і по їх вироку скіньчиться всяка справа і всяка шкода.

6 І всі громадські мужі з того міста, що найближче до вбитого, помиють руки над ялівкою, що зломлено їй шию над потоком,

7 І промовлять такими словами: Наші руки не проливали сієї крові, і наші очі не бачили сього.

8 Прости, Господе, твому народові Ізраїлю, котрого визволив еси, і не полічи безвинну кров як провину народові твому Ізраїлю. І простить ся їм провинна за кров.

9 Сим робом одвернеш безвинну кров від тебе; мусиш бо чинити, що праведне перед очима Господа.

10 Як підеш на войну проти ворогів твоїх, і Господь, Бог твій, віддасть їх тобі в руки, і ти забереш їх в неволю,

11 І побачиш між бранками жінку вродливу,

12 І вона сподобається тобі і возьмеш собі її за жінку, так приведеш її в домівку твою;

13 І нехай вона остриже собі голову і обітне нігті свої, та скине із себе невірницьку одіж свою, і бувши в домівці твоїй, нехай плаче по батькові своєму і по матері своїй цілий місяць; а тоді можна тобі прийти до неї і зробитись її чоловіком, щоб вона була тобі жінкою.

14 Тільки ж, коли б вона тобі потім не вподобалась, так одпустиш її куди вона захоче, тільки не можна тобі продати її за гроші; не будеш обходитись з нею насильно, тому що ти впокорив її.

15 Коли будуть в чоловіка дві жінки, одна люблена, друга ненавидна, і вони породили йому синів, люблена й ненавидна, та син ненавидної вродиться перше:

16 То як оддавати ме в наслідде синам своїм, що має, не можна буде йому обявити первенцем сина любленої перед первородним сином ненавидної;

17 А первородного сина ненавидної мусить він признати, і віддасть йому дві пайки з усього, що має; він бо первенець сили його, йому належить право первородження.

18 Коли в кого буде син непокірливий і бутний, що не слуха голосу батька свого і голосу матері своєї, і вони покарають його, та він не послухає їх:

19 Так батько-мати вхоплять його й виведуть до громадських мужів міста свого і до воріт своєї оселі,

20 І скажуть громадським мужам міста свого: Сей син наш непокірливий і бутний, і не слухає голосу нашого, гульвіса і пиячина!

21 І всі люде міста його закидають його каміннем, так щоб він вмер. Сим робом викорінювати меш зло зміж людей твоїх. І чути ме весь Ізраїль та й бояти меться.

22 І коли на кому буде гріх смертельний, і ти вбеш його і повісиш на дереві,

23 То не годиться трупові через ніч бути на дереві, а мусиш його поховати того ж таки дня; бо шибеник, се прокляття Боже; а ти не опогануй землі твоєї, що Господь, Бог твій, дає тобі в наслідде.

22

1 Коли бачити меш вола братового чи барана, що блукає, так не покинеш їх; на всякий раз вернеш їх братові твому.

2 Коли ж брат твій не близько, чи не знаєш його, так прилучиш до господарства твого, і будуть вони в тебе, покіль шукати ме брат твій; тоді вернеш йому.

3 Так само зробиш з ослом його, і так само зробиш з одежею його, і так само зробиш з усім, що пропаде в брата твого, а ти знайдеш. Не можна тобі задержувати.

4 Як побачиш осла братового чи вола, що впаде на дорозі, так не покинеш їх; на всякий раз мусиш допомогти йому підняти.

5 Жінка нехай не з'одягається як чоловік, а чоловікові не подоба вдягатись у жіночу одіж: се бо гидота перед Господом, Богом твоїм, коли хто се чинить.

6 Коли трапиться тобі по дорозі пташе гніздо, на якому дереві чи на землі, з пташенятами чи з яйцями, і мати сидить на пташенятах чи на яйцях, не бери матері з маленькими.

7 Мусиш коньче пустити матір, а діток можна тобі взяти собі; щоб тобі було добре і довго жив ти на світі.

8 Як будувати меш нову домівку, так зроби на криші ворінки,* щоб не навести крові на домівку, коли хто з неї впаде.

9 Не засівати меш виноградника твого двома насіннями; щоб плід насіння, що ти посіяв, і вроджай виноградника не були, за кару, присвячені святині.

10 Не будеш орати волон і ослом укупі.

11 Не носити меш одєжини, зробленої з двох не однаких тканин, вовняної і льняної разом.

12 Кутаси мусиш поробити собі на чотирох кінцях покривала твого, що накидаєш на себе.

13 Коли чоловік возьме жінку і, ввійшовши до неї, зненавидить її,

14 І дасть причину, щоб люде говорили ледачі речі про неї, і розпустати ме про неї недобру славу, і казати ме: Узяв я сю женьщину й приступив до неї та не знайшов у неї ознак дівування,

15 Тоді батько дівиці і мати її винесуть ознаки дівування її в царину, до громадських мужів міста того,

16 І скаже дівчин батько громадським мужам: Оддав я дочку за сього чоловіка, а він зненавидів її.

---

* 22:8 примурок, поруче.

17 І се дав він причину, щоб люде говорили про неї ледачі речі, сказавши: Не знайшов я в твоєї дочки ознак дівування. Так ось вам ознаки дівування моєї дочки. І вони розгорнуть плахту перед громадськими мужами міста.

18 Тоді громадські мужі міста того візьмуть чоловіка та й скарають його;

19 І наложять на його сто секлів срібла пені, та й оддадуть їх батькові дівчини за те, що той пустив недобру славу про діву Ізраїльську. І мусить вона бути жінкою йому; неможна йому одіслати її поки жити буде.

20 А коли буде правда, і не знайдуть в дівиці ознак дівування,

21 Тоді виведуть дівицю до входу в батькову домівку, і люде міста її побють її каміннем, щоб умерла; бо вона, блудуючи в батьківському дому, зробила соромне діло в Ізраїлі. Сим робом виводити меш зло зміж людей твоїх.

22 Коли спіймає хто чоловіка, що лежить із мужньою жоною, так обом смерть, чоловікові, що лежав із жінкою, й жінці. Сим робом виводити меш зло зміж людей твоїх.

23 Коли дівуюча дівка буде засватаною, та стріне її чоловік в місті та й лежати ме з нею,

24 Так виведете обох до воріт міста сього, та й побете їх каміннем, так що помрут: дівку за те, що не кричала в місті, чоловіка за те, що він упокорив жінку свого ближнього. Сим робом виводити меш зло зміж людей твоїх.

25 Коли ж у полі зустріне чоловік заручену дівку та вхопить її і ляже з нею, то такий чоловік, що лежав з нею, один умре.

26 А з дівкою нічого не чинити меш: нема на дівці смертного гріха; се бо така сама справа, як коли

чоловік стане проти свого ближнього та й вбе його.

27 Бо стрів її в полі; заручена дівка кричала, та нікому було рятувати її.

28 Коли чоловік зустріне дівуючу дівку незаручену, та вхопить її і зляжеться з нею, і спіймають їх,

29 Тоді чоловік, що злігся з нею, оддасть батькові дівки пятьдесят секлів срібла, і вона мусить бути йому жінкою, за те, що він упокорив її; не можна йому відослати її, поки він жити ме:

30 Нікому не можна брати жінки батькової, і не можна відкривати краю одежі батькової.

23

1 Ніхто не ввійде в громаду Господню, в кого роздавлені ядра, чи то відрізане природне тіло;

2 Не ввійде в громаду Господню байструк, навіть і десятому родові його не можна бути в громаді Господній.

3 Не ввійде Амоній і Моабій у громаду Господню; навіть і десятому родові його не можна увійти в громаду Господню, по віки ні;

4 Тому що вони не привитали і не зустріли вас з хлібом і водою в дорозі, як ви йшли з Египту, і тому що наймали проти тебе Білеама Беоренка, із Пегора в Мезопотамії, щоб він прокляв тебе.

5 Та Господь, Бог твій, не схотів послухати Білеама, та й обернув тобі Господь, Бог твій, прокляття в благословенне; любив бо тебе Господь, Бог твій.

6 Не подоба тобі шукати миру з ними і добра для них по всі часи, вічно.

7 Не будеш гидувати Едомієм; він бо тобі брат. Не будеш гидувати Египтієм: бо ти був приходнем в землі його.

8 Діти, що в третьому роді їх народяться, можуть ввійти в громаду Господню.

⁹ Коли стояти меш табором проти ворогів твоїх, так бережи себе від усього поганого.

¹⁰ Коли між вами буде хто нечистий з нічного випадку якого, так мусить вийти із табору; йому не можна ввійти до табору.

¹¹ І коли настане вечір, викупається він у воді, а як зайде сонце, він увійде до табору.

¹² Окрім того нехай буде в тебе за табором місце, куди виходити меш.

¹³ І лопатка буде в тебе окрім зброї, і як сідати меш, так викопаєш нею ямку, і обернувшись, загорнеш свою нечистоту.

¹⁴ Бо Господь, Бог твій, іде посеред табору твого, щоб визволяти тебе і віддати тобі в руки ворогів твоїх. Тим мусить табір бути сьвятим, щоб він та не бачив негожого між вами та й не одвернувся від вас.

¹⁵ Не віддаси раба, що втік від пана до тебе, панові його.

¹⁶ Жити ме в тебе, в такому місці, яке вибере в якій небудь оселі твоїй, де йому лучче; не тисни його.

¹⁷ Не буде жадної блудниці із дочок Ізрайлевих і не буде жадного блудника із синів Ізрайлевих.

¹⁸ Не подавати меш як обітницю плату від блудниці чи гроші за собаку в дом Господа, Бога твого; бо і се гидота перед Господом, Богом твоїм.

¹⁹ Не будеш давати на чинш братові твому — ні гроша на чинш, ні харчі на чинш, і нічого на чинш, на що тільки можна наложити чинш.

²⁰ Чужоземцеві можна давати на чинш, братові ж свому не давати меш на чинш, щоб тебе благословив Господь, Бог твій, у всякому ділі рук твоїх на землі, що йдеш заняти її.

²¹ Коли зробиш яку обітницю Господеві, Богу твому, не гайся сповнити її; бо Господь, Бог твій,

певно впімнеться в тебе, і буде тобі гріх.

²² А коли занехаєш зробити обітницю, не буде гріха тобі.

²³ Що вимовили уста твої, те мусиш додержати й сповнити, так як по добрій волі обицяв еси Господеві, Богу твому, що мовляли уста твої.

²⁴ Як увійдеш у виноградник ближнього твого, можна тобі їсти ягод, скільки душа твоя забагне, до наситу, а в посудину твою не класти меш їх.

²⁵ Як прийдеш на поле ближнього твого, можна тобі рвати колоссе рукою, але серпом не замахнешся на пашню ближнього твого.

24

¹ Коли возьме чоловік жінку та й оженився з нею, вона ж не знайде милості в очах його, тим що він бачить у неї що небудь мерзенне, та й напише їй розвідний лист і, віддавши його в руки її, відпустить її;

² І коли вона вийде з його домівки і пійде заміж за иншого;

³ Та і другий чоловік зненавидить її і, написавши розвідний лист, оддасть їй в руки та й вишле її із своєї домівки; або коли вмере другий чоловік, що взяв її за жінку;

⁴ Тоді не можна першому її чоловікові, що відпустив її, знов брати її за жінку після того, як вона опоганилась; бо се гидота перед Господом, Богом твоїм. Не будеш допускати гріх у землю, що Господь, Бог твій, дає тобі в наслідде.

⁵ Коли чоловік тільки що взяв нову жінку, не годиться йти йому на війну, і не годиться накладати на його ніякого громадського відробітку; нехай зостається на волі в домівці своїй на один рік, щоб веселити жінку свою, що взяв її.

⁶ Не годиться брати в застав жорна або жорнового каменя; такий бо життє бере в застав.

⁷ Коли знайдеться такий чоловік, щоб украв кого зміж братів твоїх, зміж синів Ізрайлевих, та й неволить його або продасть його, так смерть тому злодієві. Сим робом викорениш зло зміж людей твоїх.

⁸ Як буде в кого заразлива болячка, бережись дуже, і сповняй все, чого навчати муть вас съвященники ваші Левити. Як я заповідав їм, так і будете сповняти.

⁹ Памятай, що вчинив Господь із Мирямною в дорозі, після виходу вашого з Египту.

¹⁰ Як позичаєш ближньому твому, не йди в домівку його, щоб взяти застав;

¹¹ Стій знадвору, а той, кому позичаєш, нехай винесе тобі застав надвір.

¹² І коли се вбогий чоловік, то не йди спати, мавши в себе застав його.

¹³ Притьмом треба тобі вернути йому застав при заході сонця, щоб він ліг у свитині своїй, і благословив тебе; і буде се праведно перед Господом, Богом твоїм.

¹⁴ Не тіснити меш денного робітника, вбогого і мізерного, чи він зміж браття твого, чи із приходнів, що пробувають у землі твоїй, в оселях твоїх.

¹⁵ Того ж самого дня, як він заробить, даси йому плату, перше нім сонце зайде над нею; бо він бідняка і жде на неї: так щоб не нарікав на тебе перед Господом, і ти не мав гріха.

¹⁶ Не карати муть смертю батьків за дітей, ні дітей за батьків; кожне буде скаране за свій гріх.

¹⁷ Не суди несправедливо приходня й сироту і не візьмеш удовиної одежини на застав.

¹⁸ Памятай, що був еси рабом в Египті, та звіттам визволив тебе Господь, Бог твій; тому то й приказую

тобі се чинити.

¹⁹ Як збирати меш жниво з поля твого, і забудеш снопа на полі, не вертайсь узяти його; нехай буде для приходня, для сироти і для вдовиці, щоб Господь, Бог твій, благословив тебе в усякому ділі рук твоїх.

²⁰ Як зтрясеш ягоди на маслинах своїх, не будеш удруге розглядати віття; нехай буде се для приходня, для сироти і для вдовиці.

²¹ Як позбираеш грони в винограднику твому, не обрізувати меш удруге; нехай будуть для приходня, для сироти і для вдовиці. Годиться тобі пам'ятати, що був еси рабом в Єгипецькій землі, тим то й приказую тобі се чинити.

25

¹ Коли буде сварка між людьми, і вони прийдуть до суду, і стануть судити їх, то нехай праведного оправдають а винуватого осудять.

² І коли винуватий заслужить на кару тілесну, то нехай звелить суддя положити його, і скарати його на тілі перед своїми очима, відповідно до провини його.

³ Сорок раз ударити його можна, не більше; щоб, як бити ме його більше раз над сі, брат твій не був понижений перед очима твоїми.

⁴ Не завязуй роту в вола, що молотить.

⁵ Коли брати жили вкупі і один з них умер і в його нема сина, то не годиться жінці мертвого йти заміж за чужого чоловіка; дівер її мусить увійти до неї і взяти собі її за жінку, щоб сповнити, що має чинити дівер.

⁶ І первенець, що вродить вона, прийме імя мертвого брата, щоб не зникло з Ізраїля імя його.

⁷ Коли ж сьому чоловікові та не хочеться побратись з жінкою брата свого, так піjde вона до воріт громадських мужів і скаже: Мій швагер не хоче

встановити ім'я свого брата в Ізраїлі; він не хоче, як швагер, сповнити обов'язку свого.

⁸ І громадські мужі мусять покликати його і сказати йому, що треба;

⁹ Як же упреться він і скаже: Мені не хочеться з нею побратись, тоді приступить до його швагрова його перед очима громадських мужів, і зніме з ноги його обуву і плюне йому в лице і скаже: Так обходяться з чоловіком, що не хоче збудувати дім братові своему.

¹⁰ І буде ім'я його в Ізраїлі: Дім босого.

¹¹ Коли два чоловіка б'ються, чоловік із братом, а жінка котрого з їх прибіжить, щоб визволити чоловіка свого спід руки того, що б'є його, і простягне руку та й вхопить його соромне тіло:

¹² Так одрубаєш їй руку; не помилують її очі твої.

¹³ Не буде в тебе в саквах подвійного каміння для ваги, великого й малого.

¹⁴ Не буде в тебе в господі подвійної ефи, великої і малої.

¹⁵ Правдиве і вірне каміння для ваги буде в тебе, і правдива і вірна ефа буде в тебе, щоб довго ти жив на сьвітї, на тій землі, що тобі дає Господь, Бог твій.

¹⁶ Гидота бо перед Господом, Богом твоїм, кожний, хто таке робить, кожний, хто другого кривдить.

¹⁷ Памятай, що вчинив з тобою Амалік в дорозі, по виході з Єгипту,

¹⁸ Як він зустрів тебе в дорозі та й порозбивав твої задні лави, всіх малосильних позад тебе; як ти утомився і охляв; і він Бога не боявся.

¹⁹ І коли Господь, Бог твій, заспокоїть тебе від усіх ворогів округи, у землі, що Господь, Бог твій, дає тобі в наслідде і державу, тоді мусиш ти стерти спід небес память про Амаліка. Не забудь про се!

26

¹ Як прийдеш у землю, що Господь, Бог твій, дасть у наслідде тобі, і ти займеш її та й осядешся там,

² То возьмеш всі первоплоди землі, що ти звезеш із поля, що дасть тобі Господь, Бог твій, і положиш у кошик, та й пійдеш до місця того, котре вибере Господь, Бог твій, щоб сьвятилось там ім'я його.

³ І прийдеш до сьвященника, що тоді буде, і промовиш до його: Обявляю сьгодні перед Господом, Богом моїм, що я прийшов у землю, яку дати нам клявся Господь батькам нашим!

⁴ І візьме сьвященник із рук твоїх кошика та й поставить перед жертівником Господа, Бога твого.

⁵ І станеш промовляти перед Господом, Богом твоїм, словами: Блукаючий Арамій був батько мій: спустивсь він в Єгипет і пробував там малолюдним; і став він там народом сильним, потужним і лічбою великим.

⁶ Єгиптяне ж зневажали і неволили нас і примушували нас до тяжкої роботизни.

⁷ Тоді залебеділи ми до Господа, Бога батьків наших; і Господь почув наш голос і побачив наше горюванне і нашу гірку працю і нашу тісноту;

⁸ І вивів нас Господь із Єгипту потужною рукою і простягнутою правицею, і великим страхом, ознаками й чудесами;

⁹ І привів нас на се місце, і наділив нам сю землю, текучу молоком і медом.

¹⁰ І се приношу я тепер первоплоди землі, що ти, Господе, дав еси мені. І поставивши їх перед Господом, Богом твоїм, поклонишся перед Господом, Богом твоїм;

¹¹ І будеш радіти всім добром, яке Господь, Бог твій, дав тобі й домові твому, ти сам і Левит і приходень, що між людьми твоїми буде.

12 Як на третій рік, що є рік десятин, скіньчиш відділяти десятину з усякого твого вроджаю, і даси їх Левитові, приходневі, сироті та вдові, щоб харчувались до сита в оселях твоїх:

13 Тоді промовиш перед Господом, Богом твоїм: Я виніс присьвяти з домівки, оддав їх Левієві і приходневі, і сироті і вдові, сповняючи всі заповіді твої, що заповідав еси мені; не переступив я твоїх заповідей і не забув їх.

14 Я не їв нічого з них в тузі моїй і не відкладав з них набік як нечистий, і не давав з них нічого про мерця; я слухав голосу Господа, Бога мого, і чинив усе, що ти заповідав мені.

15 Споглянь з дому сьвятості твоєї, з небес, і благослови твій люд Ізраїльський, і землю, що дав нам еси, як ти клявся батькам нашим, землю текучу молоком і медом!

16 Того дня заповідає тобі Господь, Бог твій, сповняти сі встанови й присуди; оце ж додержуй їх і сповняй їх всім серцем твоїм і всією душею твоєю.

17 Господеві ти обіцяв сьогодні, що він буде тобі Богом, та що ходити меш дорогами його і додержувати встанови його і заповіді його і присуди його, і слухати голосу його.

18 А Господь обіцяв тобі сьогодні, що будеш народом його власним, як обіцяв тобі, коли будеш додержувати заповіді його;

19 І що зробить тебе висшим над усі народи, яких він сотворив, хвалою і славою і красою; щоб ти був сьвятим народом у Господа, Бога твого, як він заповідав.

27

1 І заповідали Мойсей і громадські мужі Ізраїля людові словами: Додержуйте заповіді, що я заповідаю

вам сьогодні!

² Того дня, як перейдете через Йордань у землю, що її Господь, Бог твій, тобі дає, мусиш собі поставити величезні камені, та й побілити їх вапном;

³ І як прийдеш там, напишеш на їх усі слова закону сього, щоб тобі можна було ввійти в землю, що наділяє тобі її Господь, Бог твій, в землю текучу молоком і медом, як обіцяв тобі Господь, Бог батьків твоїх.

⁴ Оце ж, як перейдете Йордань, сі камені, що про них сьогодні заповідаю вам, ви поставте на горі Єбаль; і побілиш їх вапном.

⁵ І поставиш там жертівника Господеві, Богу твому, камяного жертівника; не замахнеш над ним залізом:

⁶ Із цілого, нетесаного каміння поставиш жертівника Господеві, Богу твому.

⁷ І вознесеш на йому всепаленне Господеві, Богу твому.

⁸ І заколеш мирні жертви та й їсти меш там, і веселити мешся перед Господом, Богом твоїм. І напишеш на каменях всі слова закону сього, виразно виріжеш їх.

⁹ І промовили Мойсей і сьвященники Левити до всього Ізраїля словами: Утихомирись і слухай Ізраїлю! Дня сього став еси народом Господа, Бога твого.

¹⁰ Слухай же голосу Господа, Бога твого, і сповняй заповіді його і встанови його, що їх сьогодні заповідаю тобі.

¹¹ І заповідав Мойсей того дня людові такими словами:

¹² Як перейдете Йордань, стануть сі на Геризим горі, щоб людей благословити: Симеон і Левій і Юда і Іссахар і Йосиф і Бенямин;

¹³ А сі стануть на Ебаль горі, щоб проклинати:

Рубен, Гад і Ассер і Зебулон, Дан і Нафталій.

14 І зачнуть Левити промовляти і казати муть грімким голосом до всіх Ізраїлитян:

15 Проклят чоловік такий, що робить витісвані чи литі постаті, гидоту перед Господом, твориво майстерської руки, і ставляє потай! І весь нарід нехай скаже: Амінь!

16 Проклят чоловік такий, що безчестить батька свого і матір свою! І весь нарід скаже: Амінь!

17 Проклят, хто пересовує межові знаки ближнього свого! І весь нарід скаже: Амінь!

18 Проклят, хто зведе сьліпого з дороги! І весь нарід скаже: Амінь.

19 Проклят, хто перекручує суд приходневі, сироті і вдові! І весь нарід скаже: Амінь!

20 Проклят, хто зляжеться з жінкою батька свого, бо відхилив він батькове одіяло! І весь нарід скаже: Амінь!

21 Проклят, хто зляжеться з якою скотиною! І весь нарід скаже: Амінь!

22 Проклят, хто зляжеться з сестрою, з дочкою батька свого, або з дочкою матері своєї! І весь нарід скаже: Амінь!

23 Проклят, хто зляжеться з тещею своєю! І весь нарід скаже: Амінь!

24 Проклят, хто тайкома вбе свого ближнього! І весь нарід скаже: Амінь!

25 Проклят, хто бере підкуп, щоб вбити кого, щоб безвинну кров пролити! І весь нарід скаже: Амінь!

26 Проклят, хто не піддержить слів сього закону, щоб сповнити їх! І весь нарід скаже: Амінь!

28

1 І коли будеш пильно слухати голосу Господа,

Бога твого, і старатись сповняти всі заповіді його, що заповідаю їх тобі сьогодні, так Господь, Бог твій, поставить тебе висше над усі народи землі.

² І зійдуть на тебе всі 'ці благословення і сповняться на тобі, коли слухати меш голосу Господа, Бога твого:

³ Благословен будеш в місті і благословен на полі;

⁴ Благословен буде плід нїдра твого, і плід землі твоєї і плід скотини твоєї, плід коров твоїх і плід овець твоїх.

⁵ Благословен буде кошик твій і діжа твоя.

⁶ Благословен будеш входить, і благословен виходити.

⁷ Допустить Господь, що вороги твої, що проти тебе встали, будуть поражені перед тобою; по одній дорозі вийдуть проти тебе, а сіма дорогами втікати муть перед тобою.

⁸ Господь буде благословити твої комори і всяке діло рук твоїх, і благословити ме тебе в землі, що дає тобі Господь, Бог твій.

⁹ Поставить Господь тебе сьвятим народом про себе, як клявся тобі, коли сповняти меш заповіді Господа, Бога твого, і ходити меш дорогами його;

¹⁰ І побачать всі народи землі, що тебе названо іменем Господнім, і бояти муться тебе.

¹¹ І дасть Господь тобі достаток плоду нїдра твого і плоду скотини твоєї і плоду поля твого, добробит у землі, що клявся Господь батькам твоїм дати тобі.

¹² Господь відчинить для тебе благодатну скарбницю свою, небо, щоб дати тобі своєї пори дощ і щоб благословити всяке діло руки твоєї; і позичати меш многим народам, сам же не позичати меш.

¹³ І вчинить Господь тебе головою, не хвостом, і будеш все йти вгору, ніколи вниз, коли будеш слухати заповідей Господа, Бога твого, що заповідаю

тобі сьогодні, щоб додержував і сповняв їх,

14 І не відхилявся від усіх слів, що заповідаю вам сьогодні, ні праворуч, ні ліворуч, щоб ходити за іншими богами і служити їм.

15 Коли ж не слухати меш голосу Господа, Бога твого, і не старати мешся сповняти всі заповіді його і встанови, що заповідаю тобі сьогодні, так прийдуть на тебе всі ці прокляття і справдяться над тобою:

16 Проклят будеш в місті, і проклят будеш на полі.

17 Проклят буде твій кошик і дїжа твоя.

18 Проклят буде плід нїдра твого і плід поля твого, плід коров твоїх і плід овець твоїх.

19 Проклят будеш при вході і проклят будеш при виході.

20 Господь посилати ме на тебе прокляття, смуток і закляття на все, що робиш рукою твоєю, що ні чинити меш, докіль не погибнеш і не щезнеш нагле за ледарство вчинків твоїх, за те, що покинув мене.

21 Побивати ме тебе Господь чумою, докіль ти не щезнеш із землі, куди прийшов, щоб заняти її.

22 Побивати ме тебе Господь сухотою і трясцею, і спекою і пожарами, і посухою і снітїю і споловілим колосом; і все те буде непокоїти тебе, поки не згинеш.

23 І стане міддю твоє небо, що над головою твоєю, і зелізом земля, що під тобою.

24 Замість дощу сипати ме Господь на землю твою порохами та піском: з неба падати ме се на тебе, поки не згинеш.

25 Оддавати ме тебе Господь на забій перед ворогами твоїми; по одній дорозі виходити меш проти них, а сіма шляхами втікати меш від них, і будуть гонити тебе по всіх царствах землі.

26 І буде твій труп поживою усякому птаству піднебесному і звїрам земним, і ніхто не буде

відганяти їх.

27 Побивати ме тебе Господь Египецькими болячками, і вередами і коростою і струпом, що не здолієшвилічитись від них.

28 Побивати ме тебе Господь шаленням і сліпотою і одеревінням серця;

29 І ходити меш в полудне помацьки кругом, як сліпий мацяє в темряві, і ніщо не вдасться тобі в дорозі твоїй; всякого дня будуть тільки неволити тебе і обдирати, і ніхто не рятувати ме тебе.

30 Засватаєш жінку, а лежати ме з нею інший; збудуєш домівку, та й не жити меш в ній; насадиш виноградник, та й не покористуєшся ним.

31 Бичка твого вбють перед очима твоїми, і не їсти меш з його; осла твого заберуть перед тобою, і не вернеться тобі; дрібну скотину твою пооддають ворогам твоїм, а в тебе нікому буде рятувати її.

32 Синів твоїх і дочок пооддають іншому народові, і бачити муть очі твої і плакати муть по них всякого дня, а в руці в тебе сили не буде.

33 Вроджай із поля твого і всю працю твою їсти ме нарід, що не знаєш його; а з тебе будуть повсячасно тільки знущатись і мучити тебе.

34 І скрутишся ти од видовища, що побачять очі твої.

35 Побє тебе Господь лихими боляками на колінах і по голенях, від підшви та й до тімя твого, що не здолієш вигоїтись.

36 Поведе тебе Господь і царя твого, що поставиш його над собою, до народу, якого не знав еси, ні ти ні батьки твої; і служити меш там іншим богам, з дерева і каменя.

37 І зробишся чудовищем, поговоркою, і посьміховиском у всіх народів, що до них приведе

тебе Господь.

³⁸ Багацько насіння нести меш на поле, а мало збирати меш; бо пожере його сарана.

³⁹ Понасаджувеш виноградники і пообробляєш; а вина не пити меш і не збирати меш грон: бо червяк поїсть їх.

⁴⁰ Маслинне дерево буде в тебе по всіх займищах твоїх; та не помастишся олією: бо маслини твої поопадають.

⁴¹ Сини й дочки вродяться тобі; та вони твоїми не будуть, бо заберуть їх у полонь.

⁴² Усі дерева твої й плоди землі твоєї хрущ поз'їдає.

⁴³ Приходень, що серед вас, підніметься висше і висше над тобою, а ти падати меш низше і низше.

⁴⁴ Він тобі позичати ме, ти ж не будеш йому позичати; він буде головою, а ти будеш хвостом.

⁴⁵ І спадуть на тебе всі 'ці прокляття і гонити муть за тобою і постигнуть тебе, поки не погибнеш; бо не послухав еси голосу Господа, Бога твого, і не додержав ти заповіді і встанови його, що він заповідав їх тобі.

⁴⁶ І будуть сі прокляття на тобі ознакою й дивом і на твоєму насінню по віки.

⁴⁷ За те, що ти не служив Господеві, Богу твому, радіючи серцем у всіх достатках,

⁴⁸ Служити меш ворогам твоїм, що пішли їх на тебе Господь, в голоді й холоді терплючи смагу і недостаток у всьому. І положить він зелізне ярмо на шию тобі, поки не знівечить тебе.

⁴⁹ Господь наведе на тебе нарід здалека, з кінця землі; як орел злетить на тебе народ, якого мови ти не розумієш;

⁵⁰ Народ безмилосердний, такий, що не вважати ме на старих людей і над діворою не змилюється;

51 Що пожирати ме плід скотини твоєї і вроджай землі твоєї, поки не знищить тебе; що не оставить тобі ні зерна, ні вина, ні олії, ні плоду дрібної скотини, поки знищить тебе.

52 І пооблягає він у тебе всі брами твої, поки не зруйнує по всій землі твоїй високі і укріплені мури, на котрих ти вповав; і пооблягає він у тебе всі оселі по всій землі твоїй, що наділив тобі Господь, Бог твій.

53 А ти їсти меш плід нідра твого, тіло синів твоїх і дочок твоїх, що дав тобі Господь, Бог твій, в час облоги і в тісноті, як тіснити муть тебе вороги твої.

54 Чоловік самий розніжений і м'яккого серця між вами, дивити меться завидним оком на брата свого, і на жінку серця свого і на других дітей, що живими оставив,

55 Щоб не поділитись ні з ким тілом дітей своїх, що їх їсти ме; бо ніщо не зосталось йому під час облоги і тісноти, як тіснити ме тебе ворог твій по всіх оселях твоїх.

56 Сама розніжена і розпещена жінка, що з ніжності і роскоші не важилась ступити босою ногою на землю, вона дивити меться завидним оком на чоловіка серця свого і на синів своїх і на дочок своїх

57 Задля плодового місця, що виходить з неї зпроміж ніг, і задля дітей, що родить їх; бо вона з'їсть їх тайкома задля недостатку всього під час облоги і тісноти, як тіснити ме тебе ворог твій по оселях твоїх.

58 Коли не будеш додержувати і сповняти всі слова закону сього, що списано в цій книзі, щоб ти боявся сього славного і страшного імені Господа, Бога твого,

59 Так Господь допустить на тебе і на насінне твоє надзвичайні кари; великі і довгі муки і злі та й довгі немочі.

60 І знов наведе на тебе всі Египецькі пошесті, що їх лякаєшся; і причіпляться вони до тебе.

⁶¹ Крім того всяку недугу і всяку біду, що не прописано їх в книзі закону сього, стане наводити Господь на тебе, аж покіль не занастить тебе.

⁶² І зостанетесь ви малолюдними, а були ви лічбою такі, як зорі небесні; бо ти не послухав голосу Господа Бога твого.

⁶³ І як радів вами Господь, коли благословив вас добром і намножував вас, так радіти ме вами, Господь, коли стане вигублювати вас і нищити вас; і відірве він вас од землі, що до неї привів тебе, щоб ти заняв її.

⁶⁴ І розсіє тебе Господь проміж усіма народами від кінця до кінця землі, і служити меш там іншим богам, із дерева і з каменя, що їх ти не знав, ні батьки твої.

⁶⁵ І між сими народами не мати меш впокою, і стопа твоя не знайде супокійного місця; і нашла Господь страх на серце твоє, і танути муть очі твої і душа нити ме.

⁶⁶ І житте твоє хитати меться перед тобою, і лякати мешся в ночі і в день, і не будеш певний життя свого.

⁶⁷ Вранці казати меш: Коли б вже той вечір був! А ввечорі казати меш: Коли б вже той ранок прийшов — від страху в серці твому, що буде тебе лякати, і від привида в очах твоїх, що бачити меш.

⁶⁸ І приведе тебе Господь ізнов в Єгипет по тій дорозі, про яку мовляв я тобі, щоб ти більш не бачив її! І продавати муть вас там як рабів і рабинь ворогам вашим, та ніхто й не купувати ме вас.

⁶⁹ Се слова завіту, що Господь заповідав Мойсейові вчинити з синами Ізраїля, в Моабській землі, окрім завіту, що вчинив з ними на Горі Гореб.

29

¹ І скликав Мойсей усього Ізраїля і промовив до

них:

² Самі ви вбачали все, що сотворив Господь перед очима вашими в Єгипецькій землі з Фараоном і з рабами його і з його землею:

³ Великі спокушення, що вбачали очі твої, сі великі знаки і чудеса.

⁴ Тільки Господь не дав вам серця, щоб пізнати, і очей, щоб бачити, і ушей, щоб чути, аж до сього дня.

⁵ І водив я вас по степу сорок років: та одежа ваша не розлетілась на вас, і обуве не позносилось на ногах твоїх;

⁶ Хліба ви не їдали, і вина і сильного напиту не пивали, щоб зрозуміли, що я Господь, Бог ваш.

⁷ І як прийшли ви на се місце, так Сигон, царь Гезбонський, і Ог, царь Базанський, вийшли проти нас битись, і ми побили їх.

⁸ І взяли ми землю їх, та й оддали в наслідде Рубеніям та Гадіям та поколінню Манассіїв.

⁹ Додержуйте ж слова завіту сього, і сповняйте їх, щоб усе, що ви робите, удалось вам.

¹⁰ Сьогодні стоїте ви всі перед Господом, Богом вашим: голови поколінь ваших, ваші громадські мужі і ваші начальники, всі мужі Ізрайлеві,

¹¹ Ваші діти, ваші жінки, і приходень твій, що посеред табору твого, від рубача твого до твого водоноші,

¹² Щоб ти приступив до завіту Господа, Бога твого, що під клятьбою установає Господь, Бог твій, сьогодні з тобою про те,

¹³ Щоб поставити тебе сьогодні своїм народом, а він щоб був Богом твоїм, як сам обіцяв тобі і як він клявся батькам твоїм, Авраамові, Ізаакові і Яковові.

¹⁴ Не з вами одними роблю я сей завіт і сю клятьбову умову;

15 А з ними, що сьогодні з нами ту стоять перед Господом, Богом нашим, і з тими, яких ту сьогодні нема з нами.

16 Ви бо знаєте, як ми жили в землі Єгипецькій, і як ми переходили посеред народів, аж перейшли їх;

17 І ви гидкі їх речі бачили, їх божища з дерева і каменя, із срібла і золота, що їх у себе держать.

18 Остерігайтесь, щоб не було між вами чоловіка, чи жінки, чи родини, чи покоління, що їх серце одвертається сьогодні од Господа, Бога нашого, щоб йти служити богам сіх народів. Пильнуйте, щоб між вами та не було ні одного кореня, що плодить отруту і полин,

19 І такого чоловіка, що, почувши слова сієї клятьби, благословить себе в серці своєму, кажучи: Мати му впокій, хоч я живу по своїй волі; щоб не пропав, хто це, і хто смагу терпить.

20 Господь не схоче простити йому; тоді запалає гнів Господень і лють його на чоловіка сього, і спадуть на його всі прокляття, написані в цій книзі, і Господь зітре спід небес імя його:

21 І Господь призначить його на погибель зміж усіх поколінь Ізрайлевих, по всіх прокляттях завіту, як написано в книзі закону сього.

22 І дальші роди, діти ваші, що будуть після вас, і чужоземець, що прийде з далекої землі, побачивши кари сієї землі і муки, що їх завдавати ме їй Господь, казати муть,

23 Що вся земля пожарище, сірка і сіль; земля не засіяна, де ніщо не росте і жадна билина не вдержиться, як западня Содом і Гомора, Адама і Зебоїм, що перевернув їх Господь у гніву своєму і в досаді своїй;

24 І казати муть всі народи: Про що Господь зробив так із сією землею? Чого так дуже запалав гнів його?

25 І казати муть їм: За те, що покинули завіт Господа, Бога батьків своїх, що його вчинив з ними, як виводив їх із Єгипецької землі,

26 І тому, що вони пішли і служити стали богам іншим, і падали ниць перед богами, яких вони не знали, і яких він не дав їм.

27 І запалав гнів Господень на сю землю, так що допустив на неї всі прокляття, які написано в 'сій книзі;

28 І вирвав їх Господь із сієї землі в гніві і в досаді і в пересердді великому, та й кинув їх у другу землю, як оце й єсть.

29 Що втаєне, те належить Господеві, Богу нашому; що ж відкрите, те наше і дітей наших, по віки, щоб ми сповняли всі слова закону сього.

30

1 Як сповняться над тобою всі ті слова, благословенне і прокляття, що я поставив перед тобою, і як до серця приймеш їх між всіма народами, куди загнав тебе Господь, Бог твій,

2 Та й наверхнешся до Господа, Бога твого, і слухати меш голосу його, стемно так, як заповідаю тобі сьогодні, ти й сини твої, всім серцем твоїм і всією душею твоєю:

3 То Господь, Бог твій, поверне тебе з неволі, і змилосердиться над тобою; він знов позбирає тебе зміж усіх народів, між котрими розсіяв тебе Господь, Бог твій.

4 Коли б твої вигнанці були і на самому кінці неба, то і там позбирає тебе Господь, Бог твій, і звідтам покличе тебе;

5 І Господь, Бог твій, приведе тебе в землю, що нею орудували батьки твої, і ти мати меш її; і стане він

чинити добро тобі, і намножить тебе більш як батьків твоїх.

⁶ І Господь, Бог твій, обріже серце твоє і серце дітей твоїх, щоб ти любив Господа, Бога твого, всім серцем твоїм і всією душею твоєю, щоб остався при життю.

⁷ І оберне Господь, Бог твій, всі ті закляття проти ворогів твоїх і проти ненавидників твоїх, що гонили тебе,

⁸ А ти навернешся й слухати меш голосу Господнього і сповняти меш заповіді його, що заповідаю тобі сьогодні.

⁹ І Господь, Бог твій, дасть тобі достаток в усякому ділі руки твоєї, в плоді нідра твого і в плоді скотини твоєї і в плоді поля твого, щоб тобі добре було; бо Господь буде знов радуватись тобою, даючи тобі добро, як радувався батьками твоїми,

¹⁰ Коли слухати меш голосу Господа, Бога твого, додержуючи заповіді його, і коли вернешся до Господа, Бога твого, всім серцем твоїм і всією душею твоєю.

¹¹ Бо ся заповідь, що заповідаю її тобі сьогодні, вона не тяжка для тебе і не далека від тебе.

¹² Не на небесах вона, щоб ти міг сказати: Хто про нас зніметься на небеса та звідтам достане нам її, щоб ми почули її та сповняли?

¹³ Та й не за морем вона, щоб сказати: Хто задля нас перепливе через море, та здобуде нам її, щоб нам почути її і сповняти?

¹⁴ Ні! Слова сі дуже близько в тебе, вони в устах твоїх і в серці твому, щоб спевняти їх.

¹⁵ Дивись, я сьогодні поставив перед тобою життє й добро, смерть і лихо,

¹⁶ Заповідаючи тобі сьогодні любити Господа, Бога твого, ходити дорогами його і додержувати заповіді його і встанови його й присуди його, щоб ти жив і

намножувався, і щоб Господь, Бог твій, благословив тебе на землі, що йдеш зайняти її.

¹⁷ Коли ж серце твоє одвернеться і не слухати меш, і даси звести себе, щоб слухав богів інших, і служив їм,

¹⁸ То обявляю вам сьогодні, що не втечете від погібелі; недовго жити мете на землі, куди, перейшовши через Йордань, прийдеш, щоб зайняти її.

¹⁹ Кличу сьогодні проти вас за свідки небеса і землю: Поставив я перед тобою житте і смерть, благословенне і прокляття! Вибирай же житте, щоб жити на світі тобі і твою насінню,

²⁰ Люблючи Господа, Бога твого, слухаючи голосу його і прихилиючись до його: він бо житте твоє і довголіття твоє; щоб тобі жити на землі, що наділити її клявся Господь батькам твоїм Авраамові, Ізаакові і Яковові.

31

¹ І пішов Мойсей і став промовляти такі слова до всього Ізраїля.

² І говорив до них: Тепер мені сто і двацять літ; не здолію вже ні виходити ні входити; Господь рече мені: Ти не перейдеш через Йордань.

³ Но Господь, Бог твій, перейде через його перед тобою; і він сам підневолить тобі сі народи, щоб ти прогнав їх. Йозей же перейде через його перед тобою, як і заповідав Господь.

⁴ І чинити ме з ними так Господь, як учинив із Сигоном та з Огом, царями Аморійськими, і з землею їх, понівечивши їх.

⁵ І як віддасть їх вам Господь в руки, то маєте зробити з ними по всім заповідям, що я заповідав вам.

6 Сійте кріпко й твердо, не бійтесь і не лякайтесь їх! Бо сам Господь, Бог твій, буде з тобою; не загаїться він і не покине тебе.

7 Потім покликав Мойсей Йозея і промовив до його перед очима усього Ізраїля: Сій кріпко й твердо: Ти бо вести меш сей нарід у землю, що Господь батькам їх клявся наділити їм, і ти передаси її в наслідде їм.

8 І сам Господь йти ме перед тобою, сам він буде з тобою; не загаїться він і не покине тебе; не лякайся і не тривожся!

9 І списав Мойсей закон сей та й оддав його сьвященникам, синам Левієвим, що носять скриню Господню, і всім громадським мужам Ізраїлевим.

10 І заповідав їм Мойсей словами: Як скіньчиться сім років, у призначений час, у сьвято кучків,

11 Як увесь Ізраїль прийде, щоб явитись перед Господом, Богом твоїм, на тому місці, котре він вибере, будеш читати сей закон перед усім Ізраїльом, щоб вони чули.

12 Згромадь людей, чоловіків і жінок і малолітків і пришляка твого, що в оселях твоїх, щоб слухали та навчались боятись Господа, Бога вашого, і додержували усі слова закону сього, сповняючи його.

13 Та щоб сини їх, що нічого не знають, слухали й навчались боятись Господа, Бога вашого, покіль жити мете на землі, що займити її переходиш Йордань.

14 Господь же рече Мойсейові: Се наближуються дні смерті твоєї; поклич Йозея, та й увійди з ним в соборний намет, щоб я дав йому веління. І пійшли туди Мойсей і Йозей та й увійшли в соборний намет.

15 І показався Господь в наметі, у хмарному стовпі; і став хмарний стовп коло входу намета.

16 І рече Господь до Мойсея: Се ти опочинеш з

батьками твоїми, а люд сей стане блудувати слідом за богами землі, до якої прийде; і він покине мене, і зломить завіт мій, що я зробив його з ними.

17 І запалає мій гнів на них того дня, і я покину їх, і сховаю від них лице моє; і будуть вони знищені, і постигне їх усяка біда і горе. І казати муть вони того дня: Чи не того постигли мене сі горя, що нема серед мене Бога мого?

18 Я ж тоді сховаю зовсім лице моє за всі ледарства, що вони коїли, за те, що до інших богів прихилились.

19 Оце ж спишіть собі сю пісню, та навчи її синів Ізрайлевих, і вложи її в уста їх, щоб ся пісня була мені свідокством проти синів Ізрайлевих.

20 Бо я приведу їх в землю текучу молоком і медом, що оддати її я клявся батькам їх; і будуть вони житись і стануть ситі і тучні; та й повернуться вони до інших богів і стануть служити їм, і зневажати мене, і зломлять завіт мій.

21 І як постигнуть його всякі злидні і горя, так пісня ся свідкувати ме проти них; бо в устах насіння їх не забудеться вона. Знаю бо задуми їх, що вже й тепер в серці їх, перш ніж я привів їх у землю, що про неї клявся.

22 І списав Мойсей сю пісню того ж дня та й навчив її синів Ізрайлевих.

23 І повелів він Йозеєві Нуненкові словами: Будь сильний і одважний! Ти бо приведеш синів Ізраїля в землю, що я обіцяв їм поклявшись; і буду з тобою.

24 І сталось, як скінчив Мойсей писати слова закону сього в книзі аж до самого кінця,

25 Тоді повелів Мойсей Левитам, що носять скриню завіту Господнього, говорячи:

26 Возьміте книгу сього закону і положіте з боку у завітній скрині Господа, Бога вашого, і буде вона

свідком проти тебе.

²⁷ Бо знаю я добре упертість твою і твою тугу шию. Вже тепер, за життя мого з вами, ви опирались проти Господа; що ж по смерті моїй?

²⁸ Зберіте до мене всіх старших поколінь ваших і громадських мужів ваших, щоб промовив слова сі в уші їм і покликав у свідки проти них небеса і землю:

²⁹ Знаю бо, по смерті моїй ви зовсім зледащієте і звернете з дороги, що я заповідав їй вам; і постигнуть вас у дальші часи нещастя за те, що будете чинити ледаче перед очима в Господа, прогнівляючи його ділами рук ваших.

³⁰ І промовив Мойсей в уші всієї громади Ізраїля слова сієї пісні, до самого кінця:

32

¹ Прихиліться небеса, я промовляти буду; слухай і ти, земле, слова з уст моїх!

² Нехай же, як дощ, лється наука моя, як роса промова моя, як рісні краплі на траву, як буйний дощ на билину.

³ Бо імя Господа прославляти буду: Воздайте славу Богові нашому!

⁴ Він скеля: діла його звершені; всі бо дороги його справедливі. Він Бог вірний і без омани, справедливий і правдивий!

⁵ Та вони зледащили; се кодро, що перевернулось і спроневірилось соромними вчинками, від котрих далекі сини його.

⁶ О безрозумний і безглуздий народе! Так то оддячеш ти Господеві? Чи не він же твій батько, що сотворив тебе? Він сотворив тебе, і зготовив все для тебе.

7 Спогадай но давні давна, подумай про літа від роду до роду; розпитай у батька твого, і він звістить тобі, в людей старих твоїх, і вони розкажуть тобі!

8 Як Всевишній наділяв наслідде народам, як розділював синів людських, тоді визначив грядиці по лічбі синів Ізраїля.

9 Бо пай Господа нарід його; Яков уділ насліддя його.

10 Він знайшов його в пустині, в степу безлюдному і дикому; він охоронив його, пильнував його, і беріг його як зіниці ока свого.

11 Як орел визиває гніздо своє, і над орлятами ширяє, крила свої простирає, бере, і несе їх на широких крилах своїх;

12 Так виводив його Господь сам, і не бувало з ним чужого бога.

13 Водив його по горах землі і кормив його плодами поля; і дав йому ссати мед по скелях і цідити олію по кремінистих горах;

14 Кормив його маслом коровеним і молоком овечим, і туком годованих овець і баранів Базанських і козлів, і ядерним зерном пшениці; ти пив добірне вино, кров виноградною.

15 І потовстів праведник та й став буяти; ти став товстий, грубий, жирний! І покинув він Бога, що сотворив його, і став гордувати скелью спасення свого.

16 Дразнили його чужими богами а гидотами приводили його до гніву.

17 Вони приносили жертву бісам а не Богу, богам, що не знали їх досі, новим, що тільки позаведено їх, яких батьки ваші не шанували.

18 А про скелю, що появила тебе на світ, ти не дбав і забув про Бога, що сотворив тебе.

19 І побачив се Господь, та й відопхнув їх в гніві над синами своїми і дочками своїми.

20 І промовив він: Заховаю лице моє від них, побачу я, як кінець їх буде; вони бо кодро зовсім зледащіле, діти, в яких нема вірності.

21 Вони завдали мені жалю своїм Не-Богом, розгнівили мене своїми марностями: тим то завдам і я їм жалю ненародом, народом безумним завдам їм горя.

22 Запалав бо мій гнів і горіти ме аж до дна підземної пропасті, і пожере він землю і плоди її, і попалить основини гір.

23 Згромаджу на них всі нещастя та й оберну всі стріли мої на них.

24 Як гинути муть з голоду, і як пожирати ме їх горячка і люта чума, пішлю на них ще зуби диких звірів, і їдь гадюк.

25 По улицах буде гострий меч губити, а в домівках страх побивати: і пареня і дівицю і немовлятко і старця.

26 Я сказав би: Розсію їх і зроблю кінець їх пам'яті між людьми!

27 Коли б не пиха ворогів їх, та коли б вороги їх, побачивши се, не мовляли: Не Господь зробив все се, а потужна рука наша!

28 Се народ, для якого нема ради; нема там розуму між ними.

29 Коли б то був у них розум, то зрозуміли б вони, який кінець їм буде!

30 Як же би міг один чоловік гнати тисячу, а двох їх десять тисячі люда, як би Господь, їх скеля, не передав їх і не віддав їх в руки?

31 Бо не така їх скеля, як наша скеля: так судять самі вороги наші.

32 Бо виноград їх від винограду Содомського та з

поля Гоморського; ягоди їх їдовиті ягоди, гіркі їх грона.

³³ Вино їх се їдь гадюча і погибельна отрута змієва.

³⁴ Хиба се не сховане в мене, не запечатане в коморах моїх?

³⁵ Моя пімста і відплата буде того часу, як ноги їх хитати муться; день бо погібелі їх близько, а що чикає їх, те вже постигає їх.

³⁶ Но Господь судити ме нарид свій і змилосердується над рабами своїми, як побачить, що поникла їх сила, і не стало ні невольника ні вільного.

³⁷ І скаже він: Де ж боги їх, скеля, що на неї вповали,

³⁸ Де вони, що поїдали тук жертв їх заколюваних, і пили вино, жертву їх ливну? Нехай встануть і допоможуть вам, нехай будуть вам охороною.

³⁹ Подивітесь тепер, що я, се я, що стою, і нема Бога крім мене! Я вбиваю і оживляю, я задаю рани і сціляю; і нема нікого, хто б спас із руки моєї!

⁴⁰ Бо я підіймаю руку мою до неба і кажу вам: Я живу вічно!

⁴¹ Як вигострю блискучого меча мого і рука моя на суд підніметься, то відомщу ворогам моїм і відплачу ненавидникам моїм.

⁴² Стріли мої напою кровю, а меча мого нагодую тілом — кровю побитих і бранців і головами князів ворога.

⁴³ Веселітесь, народи, з його народом! Він бо помстить кров рабів своїх, відомстить ворогам своїм, а землі своїй, народові свому, простить.

⁴⁴ І прийшов Мойсей і промовляв усі слова сієї пісні, щоб чув нарид, він і Йозей Нуненко.

⁴⁵ І як скінчив Мойсей промовляти всі ті слова до всього Ізраїля, тоді сказав ще до них:

⁴⁶ Приймiть же до вашого серця всi слова, що iх свiдкую мiж вами сьогоднi, щоб ви заповiдали iх синам вашим, а вони вбачали i сповняли всi слова закону сього.

⁴⁷ Се бо не пусте слово про вас, а життє ваше; i сим словом ви продовжите днi у землi, куди iйдете через Йордань, щоб заняти її.

⁴⁸ Того ж самого дня промовив Господь до Мойсея словами:

⁴⁹ Вийди на сi гори Абарим, на гору Небо, що в землi Моабськiй, проти Єрихону, i подивись на Канаан землю, що я даю в державу синам Iзрайлевим;

⁵⁰ I ти вмреш на горi, що вийдеш на неї, та й прилучись до свого народу; так як Арон, брат твiй, вмр на горi Гор та й прилучивсь до народу свого;

⁵¹ Се ж за те, що ви согрiшили проти мене серед синiв Iзрайлевих над водами Мерива-Кадес, у Зин степу за те, що не явили свiятостi моєї серед синiв Iзрайлевих. Тим же то бачити меш перед собою землю, та не прийдеш до неї, до землi тiєї, що надiляю синам Iзрайлевим.

33

¹ Оце ж слова, що ними Мойсей, чоловік Божий, благословив синiв Iзрайлевих перед смертю своєю.

² I промовив: Господь зiйшов від Синая i явивсь із Сеїра; засiяв із Паран гори i прийшов із тьмами свiятих. З його ж правиці палав вогонь закону про iх.

³ Iсно, він любить племена свої; всi свiятi його в руцi твiй; i вони припали до нiг твоїх, кожне слухає слiв твоїх.

⁴ Закон дав нам Мойсей, наслiдде громади Якова.

⁵ I він був царь Iзраїля, як збирались голови народа, всi поколiння Iзраїля.

⁶ Ти, Рубене, жий і не вимирай, і нехай буде потомків його велика сила!

⁷ А се благословенне на Юду; і промовив: Господе, почуй голос Юди, і приведи його до народу його; будь рука його потужна для його і поможи йому проти ворогів його.

⁸ А Левія благословив словами: І тумим твій і урим* твій будуть для чоловіка твого побожного, котрого ти спокушував в Массі, і заводив сварку при водах Мериви;

⁹ Що про батька свого і про матір свою мовчав: Я не бачу його; і що не знав братів своїх, і нічого не знав про синів своїх. Вони бо хоронили слово твоє і пильнували завіту твого.

¹⁰ Будуть вони навчати Якова присудів твоїх а Ізраїля закону твого; вони приносять муть кадило перед тобою і всепаленне на жертівнику твому.

¹¹ Благослови, Господе, достатки його, а праця рук його нехай буде люба тобі; трощи бедра тим, що встають проти його, і ненавидників його, щоб вони більше не встали!

¹² А про Бенямина промовив: Він у Господа коханець і жити ме в його безпечно! Він хоронить його по всякий день і між рамами його він відпочине.

¹³ А про Йосифа промовив: Благослови, Господе, землю його найбільшим даром небесним, росою, і дарами землі, що внизу;

¹⁴ І найкращими плодами року і місяців;

¹⁵ І найроскішнішими плодами правічних гір і найцільнійшими плодами горбів вічних;

¹⁶ І всіми скарбами землі і всіми достатками її; — і ласка того, хто в терновому кущі явився, нехай зійде

---

* **33:8** Тумим і урим на нагруднику сьвященника — звершенність і сьвітло, 2 к. Мойсея 28, 30.

на голову Йосифа, на тімя найлуччого із братів своїх!

17 Сила його буде як первака бугая, а роги його як роги в буйвола. Підобе він ними всі народи аж до кінців землі: Се тьми Ефраїмові і тисячі Манассієві.

18 А про Зебулона промовив: Радуйся, Зебулоне, в походах твоїх, а ти, Іссахаре, в шатрах твоїх!

19 Вони будуть зазивати народи на гору, і там приносити жертву справедливості; вони бо будуть вжиткувати достатки моря і закриті в пісках скарби.

20 А про Гада промовив: Благословен той, хто дасть простір Гадові! Як левиця розлігся, і трощить руку і голову.

21 Вибрав він собі саму перву частину землі, там бо пай законодавця для його призначений, і прийшов він поперед народу, і сповнив правду Господню і присуди його над Ізраїльом.

22 А про Дана промовив: Дан, се левчук, що стрибає із Базана.

23 А про Нафталія промовив: Нафталій ситий ласкою і сповнений благословенням Господа! Полудне й море будуть займище його!

24 А про Ассера промовив: Ти, Ассере, благословен будь синами; будь він любий браттю своєму і в олії нехай полоще ноги свої!

25 Із заліза і міді будуть в тебе замки; і, поки життя твого, поти буде сила твоя.

26 Нема над Бога Ізрайлевого, що несеться на небесах тобі на поміч, і в славі своїй на облаках.

27 Твоя пристань Бог предвічний, і ти на руках його вічних; і він жене ворогів твоїх перед тобою і рече: Нищ їх!

28 Безпечно живе проживає Ізраїль, живе собі народ Якова окроме в світі, в землі багатій хлібом і вином; а небеса його благословлять його росюю.

29 О, блажен еси, Ізраїлю! Де такий нарід, як ти, що спас тебе Господь, щит помочі твоєї і меч слави твоєї? Вороги твої будуть піддобрюватись тобі, а ти ступати меш по горах їх.

34

1 І зійшов Мойсей з Моабового поділля на Небо гору, на верх Пизги, що проти Єрихону. І показав йому Господь усю Гілеад землю до Дану,

2 І всю землю Нафталія, і землю Ефраїма і Манассії, і всю землю Юди, до западнього моря;

3 І полудне й околицю Йордані, поділле Єрихону, міста пальмового, до Зоару.

4 І промовив до його Господь: Се та земля, що я про неї клявся Авраамові, Ізаакові й Яковові, словами: Наділю її твому насінню. Дав я тобі побачити її твоїми очима, та не прийдеш туди.

5 І вмер там Мойсей, Господень раб, у Моаб землі, по слову Господньому.

6 І він поховав його в долині, в Моаб землі, проти Бет-Пеору; і по сей день ніхто не знає гробища його.

7 І було Мойсейові сто двацять літ віку, як вмер; очі його не потемніли, і сила його не поменшала.

8 І плакали по Мойсейові сини Ізраїля трицять день на поділлі Моаба; і скіньчилися дні плачу і смутку по Мойсейові.

9 Йозей ж Нуненко сповнився мудрим духом; бо Мойсей покладав на його руки свої; і стали слухати його сини Ізрайлеві, і сповняли все те, що заповідав Господь Мойсейові.

10 І не появивсь вже ніколи в Ізраїлі такий пророк, як Мойсей, котрого знав Господь лицем до лица,

11 По всіх ознаках і чудесах, що велів йому Господь сотворити в землі Єгипецькій над Фараоном і над рабами його і над цілою землею його; кріпкої руки,

і по всяких проявах великих і страшених, що їх сотворив Мойсей перед очима всього Ізраїля.

Біблія в пер. П.Куліша та І.Пулюя, 1905
The Holy Bible in Ukrainian, translated by P. Kulish
and I. Pulyu in 1905

Public Domain

Language: Українська (Ukrainian)

Translation by: Panteleimon Kulish

Contributor: Ivan Semenovych Nechui-Levytsky, Ivan Pavlovych Pulyj

Повідомте про помилки тут: <https://forms.gle/PAo2uKZqCNnoZGDe7>

2024-12-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 17 Dec 2024 from source files
dated 17 Dec 2024

1d4fcb6c-e42a-5d5b-a622-85571c976358